

7. Manisa Ağızları Üzerine Hazırlanan Çalışmalara Dair Açıklamalı Bir Kaynakça Denemesi¹

Kübra YILMAZMADEN MÜLHİM ²

APA: Yılmazmaden Mülhim, K. (2025). Manisa Ağızları Üzerine Hazırlanan Çalışmalara Dair Açıklamalı Bir Kaynakça Denemesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (47), 96-121.
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16568784>

Öz

19. yüzyılın ortalarında Anadolu ağızları ile ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Anadolu ağızları üzerine yapılmış olan ilk çalışma A. Maksimov'a aittir. Maksimov'un yazısından 1940'lı yıllara kadarki araştırmaların geneli yabancı araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Bu sebeple bu döneme yabancı araştırmacılar dönemi denmiştir. 1932 Türk Dil Devrimi ile beraber ağızlara ilgi artmış ve Türkiye'de ağız çalışmaları hazırlanmaya başlamıştır. 1980'li yıllara gelindiğinde artan ağız çalışmaları ile Türkiye'nin pek çok bölgesi çalışmalara konu olmuştur. Bu bölgelerden biri de Batı Anadolu bölgesinde yer alan Manisa ilidir. Çalışmaların giderek artması beraberinde bibliyografya çalışmalarını da getirmiştir. Yapılmış olan çalışmaların gözden geçirilmesi, yapılacak yeni çalışmalara da yol göstermektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili çeşitli çalışmaların bibliyografyaları yapılmış ancak Manisa ili özelinde herhangi bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu bağlamda Manisa ili ile ilgili yapılmış olan ağız çalışmaları tespit edilerek değerlendirilmiştir. Manisa, Manisa'nın tüm ilçeleri, Batı Anadolu, Güney-Batı Anadolu gibi geniş bir anahtar sözcük yelpazesi belirlenerek yapılan çalışmalar tespit edilmeye çalışılmıştır. Tespit edilebilen çalışmalar 7 kitap, 10 tez, 29 makale, 8 kitap bölümü ve 12 bildiriden oluşmaktadır. Bununla birlikte adına rastlanan ancak içeriğine ulaşamayan 1 makale ve 2 bildiriye rastlanılmıştır. Tespit edilebilen çalışmalar; tezler, kitaplar, makaleler ve kitap bölümleri ve son olarak bildiriler olmak üzere dört ana başlık altında tasnif edilerek alfabetik sırayla verilmiş ve açıklanmıştır. İçeriğine ulaşamayan çalışmalar ise ayrı bir başlık altında tasnif edilmiş ve sadece bibliyografyalarına yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Manisa, Manisa ağızları, ağız araştırmaları, bibliyografya çalışmaları

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin / Oran: %20

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 24.06.2025-**Kabul Tarihi:** 29.07.2025-**Yayın Tarihi:** 30.07.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.16568784>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Öğr. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türk Dili Bölümü / Lect., Karadeniz Technical University, Department of Turkish Language (Trabzon, Türkiye) **eposta:** kmulhim@ktu.edu.tr **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0003-4987-4190> **ROR ID:** <https://ror.org/03z8fyr40> **ISNI:** 0000 0001 2186 0630 **Crossref Funder ID:** 501100004045

An Annotated Bibliography of Studies on Manisa Dialects³

Abstract

In the mid-19th century, studies on Anatolian dialects began. The first study on Anatolian dialects was conducted by A. Maksimov. Until the 1940s, most of the research was conducted by foreign researchers. For this reason, this period is referred to as the foreign researchers period. With the Turkish Language Revolution of 1932, interest in dialects increased, and studies on dialects began to be prepared in Turkey. By the 1980s, with the increase in dialect studies, many regions of Turkey became the subject of research. One of these regions is the province of Manisa, located in Western Anatolia. The increase in studies has also led to bibliographic studies. Reviewing the studies that have been conducted provides guidance for new studies to be conducted. Bibliographies of various studies on Turkish dialects have been compiled, but it was found that no studies had been conducted specifically on the province of Manisa. In this context, dialect studies conducted on the province of Manisa were identified and evaluated. Studies were identified using a broad range of keywords, including Manisa, all districts of Manisa, Western Anatolia, and Southwestern Anatolia. The studies that could be identified consist of 7 books, 10 theses, 29 articles, 8 book chapters, and 12 papers. In addition, 1 article and 2 papers were found that were mentioned by name but whose content could not be accessed. The identified works were classified under four main headings—theses, books, articles, and book chapters, and finally papers—and presented and explained in alphabetical order. Works whose content could not be accessed were classified under a separate heading and only their bibliographies were included.

Keywords: Manisa, Manisa dialects, dialect research, bibliography studies

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Similarity Report: Received – Turnitin / Rate: %20
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 24.06.2025-**Acceptance Date:** 29.07.2025-**Publication Date:** 30.07.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.16568784>
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlükte ağız “Belli yerleşim bölgelerine özgü, yazı dili hâline gelmemiş dil; diyalekt” olarak tanımlanmıştır. Karaağaç’ın *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*’nde ağız için şu tanım yapılmıştır: “Bir yazı dilinin belirli bir bölgesinde konuşulan dil, ağızdır. Bir ölçünlü dil içinde bulunan, coğrafyaya dayalı sesletim farklılıkları, ağız olarak bilinir. Bir dilin kullanımında, çoğunlukla ses, bazen de şekil, anlam ve söz varlığı bakımından birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimleri, ağızlık dil kullanımıdır”. Görüldüğü üzere Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü’nde ağzın tanımı daha geniş bir perspektifle yapılmıştır. Korkmaz’ın *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*’nde ise ağız “Bir dilin veya bir lehçenin yazı diline oranla ve çoğunlukla ses, bazen de şekil, anlam ve söz varlığı bakımından birbirinden az çok ayrılan yerel konuşma biçimleri” olarak tanımlanmış ve *Türkiye Türkçesinin İstanbul ağızı, Nevşehir ağızı* gibi örnekler verilmiştir. Demir, *Ağız Terimi Üzerine* adlı makalesinde ağzın dil bilgisi kitaplarında, sözlüklerde, terim sözlüklerinde ve ağız monografilerindeki tanımlarına yer vermiş ve sonrasında bir tanım önerisinde bulunmuştur: “Aynı kökenden geldiği üst sistem durumundaki bir standart dile bağlı, doğal olarak ortaya çıkmış; aile ve dost çevresinde, iş yerlerinde; okur yazarlığı az, bulunduğu bölgeden uzun süre ayrı kalmamış insanlarca sözlü iletişimde dilin başka türleriyle karşı karşıya gelme oranına göre değişen biçimde kullanılan, resmi ortamlarda kullanılmasından kaçınılan, yazılı bir gelenek oluşturamamış, iletişim alanı sınırlı, bağlı olduğu üst sistemden dilin her alanında karşılıklı anlaşmanın korunacağı oranda ayrılabilen, prestiji standart dile göre daha az yerel konuşma biçimleridir” (Demir, 2002: 114).

Anadolu ağızları ile ilgili yapılan ilk çalışma, 1867 yılına ait olan A. Maksimov’un hazırlamış olduğu bir denemedir. 1867 yılından 1940’lara kadarki süreçte ağız araştırmalarının büyük çoğunluğu yabancı araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Ağız araştırmaları ile ilgili ilk eserler, yabancı araştırmacılardan olan I. Kunos, T. Kowalski, J. Deny, M. Räsänen gibi isimlerin hazırlamış oldukları birkaç metin ve ağızların gramer yapısı ile ilgili küçük deneme yazılarından oluşur. Zeynep Korkmaz, bu çalışmaların eksik ve kusurlu olduğunu ancak ilk çalışmalar olması bakımından aydınlatıcı fener olduklarını belirtmiştir. Çalışmalar yabancı araştırmacılar tarafından yapıldığı için incelenen bölgelerin dil yapısı ayrıntılarla ortaya konamamıştır. Yapılan derlemelerin halk edebiyatı veya folklor malzemesi vermek amacıyla yapılması, çalışmaların yetersiz kalmasına sebep olmuştur (Korkmaz, 1976: 143-144).

1932 Türk Dil Devrimi ile beraber yerli araştırmacıların Anadolu halk ağızlarına olan ilgisi artmıştır. 1940’lı yıllara gelindiğinde ağız araştırmaları daha verimli bir döneme girmiştir. Bu dönemin yayınları derlemeler, derleme-araştırmalar ve belli bir konuda yazılmış olan makalelerden oluşur. Derleme Sözlüğü’nün çıkarılması amacıyla Anadolu’da bir seferberlik başlamış, bu seferberlik ile Anadolu ağızları üzerinde ilk çalışmalar yapılmıştır (Korkmaz, 1976: 144-145). Çoğu çalışması ilklerden olan, yerli araştırmacılara rehberlik eden Ahmet Caferoğlu, Anadolu’nun birçok bölgesini gezerek ağız malzemesi toplamıştır. Zeynep Korkmaz, Caferoğlu’nun derleme bölgelerini geniş tutması ve konuşmacıların anlattıklarını kayıt olmadan kendisinin yazıya geçirmesi nedeniyle çalışmalarının eksiklikleri olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Caferoğlu’nun derlemelerinde kullandığı transkripsiyon işaretlerinde tutarsızlık olması Korkmaz’ın (1976: 147-148) eleştirdiği bir diğer durumdur.

Caferoğlu’yla beraber ağız araştırmaları konusunda ilklerden olan diğer isim Zeynep Korkmaz’dır. Döneminin şartlarına göre çalışmalarında bilimsel yanlar bulunmaktadır. Derlemeler yaparken taş plaklara sonraki dönemlerde de kasetlere kayıtlar alması ve ses kayıtları ile transkripsiyon deşifre işlemi yapması ilk defa yapılan çalışmalardır. Bununla beraber Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları* adlı çalışmasında, ağız incelemesi yaparken ilk kez etnik yapıyı da göz önünde bulundurmuştur. Korkmaz’ın

transkripsiyon işaretleri kendi içerisinde tutarlıdır ve bütünlük gösterir. Kendisinin ağız araştırmalarını geliştirmesiyle beraber Ahmet Bican Ercilasun, Efrasiyap Gemalmaz, Turgut Günay, Ömer Asım Aksoy, Selahaddin Olcay, Turgut Acar, Şevket Beysanoğlu gibi araştırmacılar da derlemeler yaparak tezler, makaleler ve kitaplar kaleme almışlardır. Bu bağlamda, Aksoy'un hazırladığı *Gaziantep Ağızı*, Ercilasun'un *Kars İli Ağızları*, Günay'ın *Rize İli Ağızları* ve Gemalmaz'ın *Erzurum İli Ağızları* önem arz eden çalışmalardandır.

Ağızların herhangi bir sınırlandırılması yoktur ve doğal olarak gerçekleşir. Ağızları oluşturan asıl etken coğrafyadır. Coğrafyaların ağız konuşurları o bölgenin ağız özelliklerini belirlerler. 19. yüzyılda ağız araştırmaları ile beraber Anadolu ağızlarının tasnifi de yapılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda 1896 yılında ilk denemeyi yapan A. İ. Kúnos'tur. Bu çalışma, Türkiye Türkçesi ağızlarını ilk defa tasnif etmesi bakımından önemli olsa da dilsel ölçütlerinin belirsiz olması, adlandırmada bir bütünlüğün olmaması ve Rumeli ağızlarına yer verilmemesi bakımından eksiktir. 1940'lı yıllarda yapılmış olan bir diğer tasnif A. Caferoğlu'na aittir. Birçok bölgeye giderek derlemeler yapmış olan Caferoğlu (1946), kendi malzemelerinden hareketle bu tasnifi yapmıştır. Caferoğlu, 1959 yılında tekrar bir tasnif denemesi yapmıştır. Bu tasnif, eksiklikleri olsa da ilk tasnife göre daha tutarlıdır. Caferoğlu da tasnifinde Rumeli ağızlarına yer vermemiştir (Caferoğlu, 1946; Caferoğlu 1959). Bir diğer tasnif Tahsin Banguoğlu'na aittir. İlk defa bir tasnifte Rumeli ağızlarına yer verilmiştir. Banguoğlu'nun da farklı yıllarda yaptığı iki tasnifi bulunmaktadır. İlk tasnifi *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nde (Banguoğlu, 1977: 132-134) yayımlanmış; ikincisi ise *Türkçenin Grameri* (Banguoğlu, 1990: 17) adlı eserinde yer almıştır. Caferoğlu ve Banguoğlu'nun ikinci tasniflerine bakıldığında ortak nokta, araştırmacıların ikinci tasniflerinde bölge alanlarını daraltmış olmasıdır. Bu durumun muhtemel sebebi de malzemelerin artmasıdır. Derleme malzemesi arttıkça gruplandırmalar daha tutarlı hale gelebilmektedir. 1980'de yapılan Kral'ın tasnifi (Kral, 1980) ve Karahan'ın tasnifi (Karahan, 1996) dilsel özellikler esas alınarak yapılmıştır. Ağız sınırları da belirtilerek verilmiştir (Buran, 2011).

19. yüzyılın ortalarında başlayan ağız çalışmaları günümüze kadar artarak devam etmiştir. Araştırma imkânlarının artması, Türkiye'de üniversitelerin artması, teknolojinin gelişmesiyle beraber ses ve görüntü kaydı alabilen cihazların artması, ağız araştırmaları üzerine uzmanlaşmış kişilerin varlığı ile beraber Anadolu ve Rumeli ağızları ile ilgili çok sayıda yayın hazırlanmıştır. Bu yayınlar arasında derleme metinleri, lisans ve lisansüstü tezler, kitaplar, denemeler, amatör çalışmalar, araştırma ve derleme makaleleri ve tasnif çalışmaları sayılabilir. Bugüne kadar Anadolu ağızları üzerine yapılan çalışmaların bibliyografyası Gülensoy ve Alkaya tarafından *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası* (Gülensoy ve Alkaya, 2003) adıyla bir kitap olarak yayımlanmıştır. Lisansüstü tezlerin bibliyografyası ise Asıl tarafından hazırlanan *Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine İl ve İlçeler Düzeyinde Yapılmış Lisansüstü Çalışmalar* (Asıl, 2021) adlı makalede ve Özsoy tarafından yapılan *Türkiye'de Ağız Araştırmaları Alanındaki Lisansüstü Tezlerin Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme:(1985-2018)* (Özsoy, 2019) adlı makalesinde verilmiştir (Erenbaş Pehlivan, 2023: 300).

Genel bibliyografya çalışmalarının yanında yöreler özelinde hazırlanmış bibliyografya çalışmaları da bulunmaktadır. Bunlardan bazıları kronolojik olarak şöyle sıralanabilir: Özkan'ın hazırlamış olduğu *Kayseri ve Yöresi Ağızları Üzerine Yapılan Çalışmalara Bir Bakış* (Özkan, 1996); Kartallıoğlu'nun *Bolu Ağızı Üzerine Yapılan Çalışmalar* (Kartallıoğlu, 2008); Demirci ve Güzel'in ortak çalışması *Kahramanmaraş Ağızları Üzerine Yapılan Çalışmalar* (Demirci ve Güzel, 2016); Alkaya'nın *Gaziantep Ağızı ve Bu Ağızla İlgili Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme* (Alkaya, 2018); Çıracı'nın *Konya İli Ağızlarına Dair Bir Bibliyografya Denemesi* (Çıracı, 2019); Görgeç'in *Antalya Ağızları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi* (Görgeç, 2023); Güven'in *Sivas Ağızı ile İlgili Çalışmalar Üzerine*

Bir Değerlendirme (Güven, 2024).

Karahan'ın 1996'da hazırladığı tasnifinde üç ana ağız grubu bulunmaktadır. Doğu, Kuzeydoğu ve Batı grubu olarak ayrılan ağız grupları kendi içerisinde de alt gruplara ayrılmaktadır. Batı grubu içerisinde Adana, Adıyaman, Afyon, Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bartın, Bilecik, Bolu, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hatay, Isparta, İçel, İzmir, İzmit, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Muğla, Nevşehir, Niğde, Ordu, Sakarya, Samsun, Sinop, Sivas, Tokat, Uşak, Yozgat ve Zonguldak ağızları ile bir arada bulunan Manisa ağızları, ayrılan dokuz alt grubun ilk grubunda yer almaktadır. Söz konusu alt grubun içerisinde de Manisa haricinde Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Muğla, Uşak ve Nallıhan (Ankara) ağızları yer almaktadır (Buran, 2011).

Manisa ağızları ile ilgili yapılmış ilk çalışmalardan biri Zeynep Korkmaz'ın 1956 yılında Güneybatı bölgesi ağızları üzerine yapmış olduğu *Güneybatı Anadolu Ağızları: Ses Bilgisi* adlı eseridir. İzmir, Muğla, Aydın, Kütahya'nın Uşak ve Afyon'un Dinar ilçeleri ve yörelerinin yanında Manisa yöresi ağızından derlenmiş metinleri de içermektedir. Yine ilk çalışmalardan olan bir diğer yayın, Caferoğlu'nun 1967 yılında yazdığı *Akhisar ve Cihanbeyli Ağızları* adlı makalesidir. Bu makalede Manisa'nın Akhisar ilçesi ile Konya'nın Cihanbeyli ilçesi ağızları fonetik ve morfolojik özellikleri dikkate alınarak karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Güney-Batı Anadolu ağızları içerisine dahil edilebilecek Manisa ağızları ile ilgili günümüze değin çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar arasında en kapsamlı olanı Ayşe İlker'in hazırladığı *Manisa Ağızları* kitabıdır. Eserde ses, şekil ve kelime bilgisi, söz varlığı ve cümle incelemeleri yapılmış ve Manisa'nın ilçelerinden derlenen metinler ilçelere göre tasnif edilerek verilmiştir. Manisa ağızlarıyla ilgili çalışmalar kitaplar, tezler, makaleler, kitap bölümleri ve bildirilerden oluşmaktadır. Çalışmaların bazıları belli bir ilçe veya köy baz alınarak yapılmış, bazıları ise genel ili kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Çalışmalarda ses-şekil bilgisi ve söz varlığı incelemesi geniş yer tutmaktadır. Bazı çalışmalarda sadece yerli ağızların özelliklerine değil göçmen ağızlarının özelliklerine de yer verilmiştir. Manisa ağızları üzerine yapılmış toplam 69 çalışma tespit edilmiştir. Bunların 7'si kitap, 10'u tez, 29'u makale, 8'i kitap bölümü ve 12'si bildiridir. Bunların arasında içeriğine ulaşılamayan 1 makale ve 2 bildiri bulunmaktadır.

Yöntem

Çalışmada öncelikli olarak tezler için YÖK'ün Tez Tarama Merkezi, makale ve bildiriler içinse Academia ve Dergipark veri tabanları esas alınmıştır. Manisa, Manisa ağızları, Güneybatı Anadolu ağızları gibi çeşitli anahtar kelimeler aracılığıyla çalışmalar tespit edilmiştir. Adı geçen veri tabanlarının dışında Google üzerinden de aramalar yapılmış ve ulaşılabilen çalışmalar makaleye dâhil edilmiştir. Makale sadece Türkçe yayınlarla sınırlı tutulmuştur. Çalışmalar; kitaplar, lisansüstü tezler, makaleler, kitap bölümleri ve bildiriler olmak üzere beş başlık altında ele alınmıştır. Adı geçen fakat içeriğine ulaşılamayan makaleler ayrı başlık altında tasnif edilerek değerlendirilmiştir.

Kitaplar

Çakmak, C. (2022). *Demirci Söz Varlığı*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Bu kitapta Manisa'nın Demirci ilçesine bağlı 78 köy gezilmiş ve bu köylerde derleme yapılmıştır. Derlemeler sonucunda bölgenin söz varlığı tespit edilmiştir. Kitapta ilk olarak Demirci hakkında genel

bilgiler verilmiştir. Ardından Demirci ağızı ile Eski Türkçedeki benzerlikler ve Divânu Lugâti't-Türk'teki benzerlikler üzerinde durulmuştur. Derlemelerde elde edilen söz varlığı bitkiler, hayvanlar, hastalıklar ve renkler gibi toplam 19 başlık altında sınıflandırılarak incelenmiştir. Kitabın ekler bölümünde kaynak kişilerin bilgileri, kaynak kişilerin resimleri, Demirci ilçesinin haritaları, bazı köylerin söz varlığı çalışmaları, köyler hakkında genel bilgiler ve örnek metinler yer almaktadır.

Ersönmez, M. (2024). *Demirci'de Sözcükler*. Manisa: Demirci Belediyesi.⁴

Bu kitap 1978'den beri memleketi Demirci'de hekimlik yapan Mesut Ersönmez'in amatör çalışmasıdır. Kitap dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Demirci ilçesindeki sözcükler alfabetik sırayla sıralanmış ve anlamlarına yer verilmiştir. İkinci bölümde Demirci ağızına has özellikler örneklerle tablolastırılmıştır. Bu bölümde kelimelerin nasıl söylendiği de gösterilmiştir. Üçüncü bölümde lakaplar ve adlar yer alır. Bu bölüm Demirci'de lakaplar ve Demirci'de aile adlarından örnekler olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümü Demirci'deki yer adlarıyla ilgilidir.

Evran, Ü. (2020). *Kırkağaç Ağızı*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Kırkağaçlı bir doktor olan Evran, çeşitli şehirler ve ülkelerde bulunduktan sonra memlekete dönmüş ve Kırkağaç kültürünün ve ağızının değiştiğini fark etmiştir. Unutulmakta olan ağızın kaybolmasını istememiş ve ağızın çeşitli özelliklerini söz konusu kitaba yansıtmıştır. Kitapta ağızın fonetik özellikleri, lakaplar, yemekler, ağızın gramatik özellikleri, bitki-çiçek isimleri gibi pek çok farklı başlık bulunmaktadır.

İlker, A. (2017). *Manisa Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Manisa ağızları üzerine hazırlanan en kapsamlı yayın olan bu çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Kitabın ilk bölümü giriş ve inceleme kısmından oluşmaktadır. Öncelikli olarak çalışmanın yöntemi açıklanmış, bunun yanında Manisa'nın tarihi ve coğrafyası hakkında da bilgiler verilmiştir. İnceleme bölümü ses ve şekil bilgisi, kelime bilgisi, söz varlığı, cümle kısımlarından oluşur. Şekil bilgisi bölümünde "Ekler" ayrıntılı bir şekilde hem dil bilgisi açısından hem de anlam bakımından örneklerle açıklanmıştır. İnceleme bölümünün ardından sonuç kısmı gelmektedir. Eserin ikinci bölümünde derleme yapılan yerlerin haritaları ile ses değişimlerinin ve leksik örneklerin gösterildiği haritalar yer alır. Ayrıca fotoğraflar da bu bölümde yer almaktadır. Kitabın üçüncü bölümünde derlenen metinler bulunur. Metinler ilçelere göre ayrı ayrı tasnif edilmiştir. Kaynak kişilerin listesi metinlerin başında tablo olarak verilmiştir. Tablolarda kaynak kişinin bulunduğu ve yaşadığı yer, yaşı, eğitimi, mesleği ve yaptığı işler ve konuşmasıyla ilgili en belirgin özellikler bulunmaktadır. Eserin dördüncü bölümü metinlerin sözlüğünden oluşmaktadır. Özellikle ayırt edici kelimeler sözlüğe eklenmiş ve cümle örneklerine yer verilmiştir.

İlker, A. (2024). *Manisa Ağızları Çalışma Günlüğü*. Kayseri: İhlamur Kitap.

Bu çalışma yazarın *Manisa Ağızları* adlı kitabını yazma sürecindeki tüm duygu ve düşüncelerini içermektedir. Metinlerin sıralanmasını ve düzenlenmesini, süreç boyunca ortaya çıkan durumlarla ilgili yazarın görüşlerini, metinlerin deşifre edilme sürecini, gündelik yaşantısını ve meslekî çalışmalarını içermektedir.

⁴ Adı geçen kitaba Demirci Belediyesi'nin web sayfasından ulaşılmıştır. İnternet kaynağı kaynakça bölümünde yer almaktadır.

Korkmaz, Z. (1994). *Güney-Batı Anadolu Ağızları: Ses Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İlk baskısı 1956'da yapılmış olan bu kitap, ağız araştırmalarına rehberlik eden çalışmalardan biridir. Güney-Batı Anadolu ağızları üzerine yapılmış ses bilgisi çalışması olan bu eserde ses bilgisi açıklamaları yazı diliyle kıyaslanarak yapılmıştır. Örnekler ise metin içinde parantez içi kısaltmalarla gösterilmiştir. Eserin ilk bölümü ses bilgisi incelemesini içerirken ikinci bölümü ise derlenen metinlerden meydana gelir. Ayrıca çalışmanın sonunda sözlük mevcuttur.

Özen Eratalay, S. (2020). *Sarıgöl Ağzı Söz Varlığı*. Ankara: Gece Kitaplığı.

Bu çalışma soru cevap tekniği ile yapılmış olan derlemeleri ve bu derlemelerden elde edilen söz varlığını içermektedir. Farklı sözcükleri ortaya çıkarmak adına soru cevap tekniği kullanılarak derleme çalışması yapılmıştır. Daha önce İmdat Demir'in hazırlamış olduğu *Sarıgöl ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)* isimli yüksek lisans tezi dolayısıyla dil özellikleri üzerinde ayrıntılı olarak durulmamış, sadece genel olarak dil özelliklerine değinilmiştir. Bu çalışmada Sarıgöl'ün bilinen tüm köylerinden derlemeler yapılmıştır. Derleme yapılırken kaynak kişilerin o köyün yerlisi olmasına, en yaşlı kişilerden biri olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca okuma-yazma bilmemesi veya az bilmesi de dikkat edilmiş olan unsurlardan biridir. Derlemelerden 2845 adet madde başı sözcük elde edilmiştir. Sözcükler eğer Türkçe değilse kökenleri de gösterilmiştir. Türkçe ekler yabancı sözcüklere eklenmişse bu da belirtilmiştir.

Tezler

Akınılı, Ö. (2014). *Akhisar İlçesi Yeradları* [Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi].

Tezin giriş bölümünde Akhisar'ın tarihi ve coğrafyası hakkında genel bilgiler verilmiştir. Veriler toplanırken ilk olarak yazılı kaynaklar incelenmiş ardından yer adları ile ilgili bilgi alabilmek için tezde adı geçen tüm köy muhtarlarıyla görüşülmüştür. Birinci bölümde derlenen yer adları orun, dağ, el, yol, bağ ve su adları olmak üzere altı başlık altında sınıflandırılmıştır. İkinci bölümde yer adları leksik-semantik açıdan üçüncü bölümde ise yapısal bakımdan incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise bilgilerden yola çıkılarak genel bir değerlendirme yapılmıştır. Tezin sonunda dizin bölümü yer almaktadır.

Akyol, S. (2006). *Manisa Merkez Kuzey Batı Köylerinin Ağız Özellikleri* [Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi].

Bu çalışma Manisa merkez kuzey-batı bölgesinden (Yuntdağı) 13 köy belirlenerek yapılmış derleme çalışmasını ve incelemesini içermektedir. Derleme yapılan kaynak kişilerin eğitim durumu belirtilmemiş yalnızca kaynak kişilerin adı, yaşı, derlemenin yapıldığı tarih ve yer ile derlemenin konusu belirtilmiştir. Bununla beraber bazı derleme metinlerinde verilen bilgilerin eksik kaldığı görülmektedir. Yapılan inceleme ses ve şekil bilgisini içermektedir. Bunun yanında derleme metinlerinden oluşturulan bir sözlük de çalışmanın sonuna eklenmiştir. Ayrıca Zeynep Korkmaz tarafından belirlenen Oğuz boylarından olan Kınık, Avşar ve Salur boylarının dil özellikleri ile çalışmada belirlenen ağız özellikleri karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmaya dayanarak ve tarihî kaynaklardan da yararlanılarak bölgenin ağız özellikleri ile etnik yapı arasındaki ilişkiler çözümlenmeye çalışılmıştır. Sonuç bölümünde Yuntdağı ağızlarının en belirgin özelliklerine yer verilmiş ve bölgenin durum tespitleri yapılmıştır. Tez çalışmasının sonuna bölgenin haritası da eklenmiştir.

Akyol, S. (2020). *Manisa Balkan Göçmenlerinin Ağız Özellikleri* [Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi].

Adı geçen tez çalışmasında Cumhuriyet döneminde (mübadele ve sonrasında) Manisa'ya yerleşmiş, ana dili Türkçe olan Balkan göçmenlerinden yapılan derleme metinleri ve metinlerin dil incelemesini içermektedir. Yunanistan, Bulgaristan ve Eski Yugoslavya bölgesinden olan kaynak kişilerin bir kısmı Balkanlar'dan göç ederek Manisa'da ikamet eden, bir kısmı ise mukayese etmek amacıyla Balkanlar'da yaşamaya devam edenler arasından seçilmiştir. Derlemenin yapıldığı kaynak kişilerin adı, yaşı, doğum yeri, eğitim durumu ve Balkanlar'dan Manisa'ya göçtükleri yerin bilgisi verilmiştir. Bazı derlemelerde bildiği dillerin bilgisi de vardır. Derlemelerden elde edilen metinler ses ve şekil bilgisi, söz varlığı ve cümle bilgisi bakımından incelenmiştir. İncelemeler neticesinde 114 karakteristik ağız özelliği tespit edilmiş ve ünlü uyumları üzerinden bir sınıflandırma yapılmıştır. Dil incelemesinin yanında sözlük, tablolar, grafikler, haritalar ve fotoğraflar bulunmaktadır. Çalışmanın sonuç bölümünde veri analizi ve değerlendirmesi yapılmış, bölge özelliklerine yer verilmiştir.

Demir, İ. (2012). *Sarıgöl ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)* [Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi].

Tezin ilk bölümünde Sarıgöl ilçesi hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölüm dil incelemesi bölümüdür. Dil incelemesi bölümü ses ve şekil bilgisinden oluşmaktadır. Üçüncü bölümde metinler yer almaktadır. Derleme yapılan kaynak kişilerin adına, yaşına, derleme yapılan yere ve derlemenin konusuna yer verilmiştir. Derlemeler; düğünler, asker uğurlama, çeyiz hazırlama, avcılık gibi çeşitli konulardan oluşmaktadır. Dördüncü bölüm ise sözlük ve kalıplaşmış ifadeleri içerir. Tezin sonuç bölümünde yöre ağızlarının ortak özellikleri ve ağız bölgeleri özetlenmiştir. Ayrıca tasnif ve tasnifi belirleyen ölçütler tablo halinde verilmiştir. Tezde ayrıca ağız bölgelerinin ve ben/sen zamirlerinin yönelme hali çekimindeki durumu ve şimdi zarfının kullanım durumu haritalandırılmıştır.

Eratalay, S. (2007). *Alaşehir ve Yöresi Ağızları* [Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi].

Çalışmanın giriş bölümünde Alaşehir'in tarihi hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Ardından derlenen metin örneklerinin ses ve şekil bilgisi verilmiştir. Derlenen metinlerdeki kaynak kişilerin adı, yaşı, tahsili ve derlemenin yapıldığı yer ile konusu verilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde tespit edilen ses ve şekil özelliklerine yer verilmiştir. Tezin sonuna Alaşehir'in haritası ve metinlerin sözlüğü de eklenmiştir.

Gürses, D. (2019). *Ege Bölgesi Ağızlarında Fiil ve Edatlarda İstem* [Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi].

Çalışmada Manisa'yı da içine alan Ege bölgesi ağızlarından derlenen fiil ve edatların istem durumları dilbilgisi ve dilbilimi kuramları göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Tezin birinci bölümünde istem kavramı ile ilgili yapılmış önceki çalışmalara, kuramsal alana, istem çeşitlerine, sonuç ve dizin bölümüne yer verilmiştir. İkinci bölümde örnek cümleler verilerek fiiller ve edatların cümle içerisinde istemi nasıl kullandıklarına ve hangi istem değişimlerinin olduğuna değinilmiştir. Ayrıca fiiller ve edatların istem değişim dizinleri tablolastırılmış ve anlamlarına yer verilmiştir.

İltemir, H. (2023). *Gördes Ağızları* [Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi].

Bu çalışmada Manisa'nın Gördes ilçesine ait 28 yerleşim yerinden derlemeler yapılmış ve ses ve şekil bilgisi yönünden incelenmiştir. Kaynak kişiler ile ilgili bilgiler verilirken adı, yaşı, doğduğu ve yaşadığı yer, eğitiminin yanında mesleği, yaptığı işler ve konuşmasıyla ilgili en belirgin özelliklere de yer verilmiştir. Çalışmaya bölge haritası, kaynak kişilerin tablosu ve fotoğrafları da eklenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde derlenen metinlerden yola çıkılarak ses ve şekil özelliklerinin dikkat çekici yönlerine

yer verilmiştir.

Kaya, M. (2020). *Kula Köyleri Ağız* [Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi].

Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, kapsamı, sınırı, yöntemi, aşamaları verilmiştir. Çalışmada kullanılan teknik ve araçlar, metnin işleme yöntemi ve dil bilimsel incelemesine yer verilmiştir. Bunun yanında Kula'nın coğrafyası ve tarihi de giriş bölümünde yer almaktadır. Adı geçen tezde Ayşe İlker'in hazırlamış olduğu *Manisa Ağızları* kitabında yer almayan 20 köyün ağız araştırması yapılmıştır. Tezin inceleme bölümünde ses ve şekil bilgisi ile söz varlığı üzerinde durulmuştur. Derlenen metinlerde kaynak kişinin adı, yaşı, doğduğu ve yaşadığı yer, eğitiminin yanında mesleği, yaptığı işler ve konuşmasıyla ilgili en belirgin özellikler yer almaktadır. Sonuç bölümünde bölgede tespit edilen karakteristik ağız özelliklerine yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümlerinde haritalar ve fotoğraflar bölümü bulunmaktadır.

Kısa, O. (2018). *Güneybatı Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekleri* [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi].

Güneybatı Anadolu ağızlarında şimdiki zaman ekleri çeşitlilik göstermektedir. Bu çalışmada da şimdiki zaman eklerinin çeşitliliği üzerinde durulmuştur. Giriş bölümünde ağız terimi, şimdiki zaman ve şimdiki zamanın tarihi üzerinde durulmuştur. Ardından farklı dönemlerdeki kullanımları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölüm inceleme bölümüdür. Mevcut kaynaklarda tespit edilen şimdiki zaman ekleri Güneybatı Anadolu illeri bünyesinde ayrı başlıklar hâlinde verilerek incelenmiştir. Bu bölümün sonunda eklerin dağılımları harita üzerinde gösterilmiştir. Üçüncü bölümde ekler odaklılık parametresi ile sınırlandırılmış ve dilbilimsel bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Oyar, A. (1998). *Salihli İlçesi ve Köyleri Ağızlarından Derlemeler (İnceleme-Metin-Sözlük)* [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi].

Bu çalışma Salihli ilçesi ve köylerinde yapılan derlemelerden ve bu derlemelerin incelemesinden oluşmaktadır. Araştırma bölgesindeki derleme metinleri kasetlerle kayıt altına alınmış ve sonraki aşamada metinler yazıya dökülmüştür. Metinler ses ve şekil bilgisi açısından incelenmiş, ağız özelliklerinin yazı dilinden farklılıkları ortaya konmuştur. Sonuç bölümünde ise elde edilen tespitler maddeler halinde sıralanmıştır. Ayrıca tezin son bölümünde bölgeye has olan sözcüklerin küçük bir sözlüğü eklenmiştir.

Makaleler

Akınılı, Ö. ve Akbaş, F. (2019). Akhisar İlçesinde Adlarını Yeradlarından Alan Yeradları. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 31-72.

Bu makalede Akhisar ilçesinde adlarını yeradlarından alan yeradları detaylıca incelenmiştir. Giriş bölümünde çalışmanın kapsamı ve yöntemi ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Ardından yer adlarının sınıflandırılması yapılmış ve coğrafya, edebiyat ve dilbilimin araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak incelenmiştir. Sonuç bölümünde incelemelerin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır (Akınılı ve Akbaş, 2019: 31-72).

Atlı, S. (2017). Manisa'nın Demirci İlçesindeki Lakaplar Üzerine Bir İnceleme. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 41(1), 101-137.

Bu makale Demirci ilçesi ve ilçeye bağlı on iki mahallede lakaplar üzerine yapılan derlemeler sonucunda elde edilen verileri oluşturmaktadır. Makale lakap ve lakap verme geleneği hakkında verilen bilgilerle başlar. Ardından derlenen lakaplar “kişisel/ferdî” ve “sülale” olmak üzere iki ana gruba ve ana gruba bağlı alt başlıklara ayrılarak incelenmiştir. Lakapların yanında verilme sebepleri de yer almaktadır. Sebebi bilinmeyen lakaplar ana başlığın sonunda ayrı başlık açılarak verilmiştir. Sonuç bölümünde veriler değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonunda kaynak kişilerin kim olduğuyla beraber, yaşına, eğitim düzeyine, mesleğine ve yaşadığı yere yer verilmiştir. (Atlı, 2017: 101-137).

Caferoğlu, A. (1967). Akhisar ve Cihanbeyli Ağızları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 15, 1-38.

Anadolu'ya yaptığı gezilerle Akhisar (Manisa) ve Cihanbeyli (Konya) ağızlarını tespit etmiş olan Caferoğlu, bu makalede yöre ağızlarının özelliklerine değinmiştir. İlk olarak gramer yapısındaki başlıca özellikleri belirtmiştir. Ardından adı geçen yörelerden derlenen metinler bulunur. Bunlar arasında düğün manileri, türküler, tekerlemeler ve bilmece de bulunmaktadır. Metinlerin içinde standart dilden farklılık gösteren kelimelerin anlamı dipnot gösterilerek verilmiş, sonunda ise kaynak kişinin adı ve nereden derlendiği bilgisi verilmiştir (Caferoğlu, 1967: 1-38).

Çakmak, C. (2018). Demirci İlçesi Söz Varlığının Dîvânı Lugâtî't-Türk'teki İzleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 56-63.

Bu makalede Demirci ilçesine bağlı Mahmutlar ve İrişler köylerinde tespit edilen söz varlığının incelemesi yapılmıştır. Ardından Dîvânı Lugâtî't-Türk ve Derleme Sözlüğü ile karşılaştırılmış ve anlamları madde başlarına yazılmıştır. Sonuç bölümünde çalışma ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmış ve söz varlığı oranları grafikte gösterilmiştir. Makalenin sonunda ise derlenen kelimelere ve Dîvânı Lugâtî't-Türk dizinine yer verilmiştir (Çakmak, 2018: 56-63).

Çakmak, C. (2024). Demirci Ağzından Derleme Sözlüğü'ne katkılar-1 (Bitkiler). *Uluslararası Türk Dünyası Dergisi*, 7(2), 67-88.

Bu makalede Manisa'nın Demirci ilçesine bağlı 78 köyden derlenen metinlerden hareketle söz varlığı incelemesi yapılmıştır. Derleme Sözlüğünde yer almayan veya sözlükte madde başı olup da farklı bir anlam kazanmış olan kelimeler alfabetik sırayla verilmiştir. Çalışmada sadece bitki temalı ve isim soylu kelimelere yer verilmiştir. Bazı kelimelere dipnot vermek suretiyle cümle örnekleri verilmiştir. Ayrıca kelime açıklamalarının yanına parantez içinde o kelimenin derlendiği köyün adı yazılmıştır. Bazı madde başlarında Derleme Sözlüğünden de örnekler alınmış ve bu örnekler verilirken sadece bir yörenin adı yazılmıştır (Çakmak, 2024: 67-88).

Çakmak, C. (2024). Demirci Ağzından Derleme Sözlüğü'ne katkılar-2 (Hayvanlar). *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRK LAD)*, 8(2), 167-197.

Çakmak'ın daha önce bitkiler başlığıyla yayımladığı makalenin devam niteliğinde olan makale, bu kez hayvanlarla ilgili söz varlığına yer vermektedir. Sözlükte yer almayan veya yer alan fakat anlamı değişen sözcükler, alfabetik olarak sıralanmıştır. sözcüklerin anlamlarının yanına sözcüğün nerede kullanıldığı bilgisine yer verilmiştir (Çakmak, 2024: 167-197).

Çakmak, C. (2024). Demirci Ağzından Derleme Sözlüğü'ne katkılar-3 (Araç Gereçler). *International Journal of Filologia*, 7(12), 1-20.

Bu makalenin ilk ikisinde olduğu gibi Manisa'nın Demirci ilçesine bağlı 78 köyden derlenen metinlerden hareketle söz varlığı incelemesi yapılmış ve sözlükte olmayan veya madde başı olup da farklı bir anlam kazanmış olan kelimelere yer verilmiştir. Söz konusu kelimeler alfabetik sıraya göre dizilmiş ve sözcüklerin anlamlarının yanına sözcüğün nerede kullanıldığı bilgisi eklenmiştir (Çakmak, 2024: 1-20).

Demir, İ. (2013). Manisa Sarıgöl Ağzında Şimdi Zarfının Değişiklerine Toplumdilbilimsel Bir Yaklaşım. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 306-316.

Bu makalede Sarıgöl ağızlarında şimdi zarfının değişikliklerine, değişiklikleri meydana getiren toplumdilbilimsel özelliklere ve bununla beraber cinsiyet ile yaş faktörlerinin etkilerine yer verilmiştir. Sarıgöl ağızları ile ilgili genel bilgiler verildikten sonra şimdi zarfının değişiklikleri üzerinde durulmuştur. Şimdiki zaman eklerinde görülen karakteristik ölçüt ile üç ana ağız grubu belirlenmiştir. Bu gruplar üzerinden şimdi zarfının değişiklikleri tablolar halinde verilmiş ve incelenmiştir. Daha sonra erkek ve kadın konuşmacıların zarf üzerindeki tutumu incelenerek tablolastırılmıştır. Sonuç bölümünde değişiklikler üzerinde genel olarak durulmuş ve karakteristik görülenler ile ölçünlü dile yaklaşanlar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır (Demir, 2013: 306-316).

Demir, İ. (2013). Sarıgöl Ağızlarında Vurgu ve Ölçünlü Türkçeden Farklılığının Sebepleri Üzerine. *Turkish Studies*, 8(9), 1069-1080.

Sarıgöl ağızlarında ölçünlü Türkçeye göre kelime vurgusu, tonlama, durak gibi parçalar üstü ses birimlerinde farklılık vardır. Sarıgöl ağzının karakteristik özelliği vurgunun son heceden başka heceye özellikle de ilk heceye kayması ve kelime vurgusunun daha baskın ve tiz olmasıdır. Bu çalışmada da bölgede yapılan derlemeler ışığında kelime vurgusunun farklılaşması ve sebepleri üzerinde durulmuştur. İlk olarak Türkçede ve Güneybatı Anadolu ağızlarındaki vurgu hakkında bilgiler verilmiş sonrasında Sarıgöl ilçesinin vurgu özellikleri daha detaylı olarak açıklanmıştır. Sonuç bölümünde farklılaşmanın kesin yargılara dayandırılmasının zor olduğu ifade edilmiş, bununla beraber konuşmacının önemli gördüğü yeri belirtme amacıyla vurgunun birincil konuma geldiği, bu farklılaşmanın nedeni olarak gösterilmiştir (Demir, 2013: 1069-1080).

Demir, İ. (2014). Güneybatı Anadolu Ağızlarındaki Pekiştirme Ekleri Üzerine. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 106-124.

Bu makalenin inceleme alanı Manisa ilini de içine alan Güneybatı Anadolu ağızları ve bu bölgeye yakın olan Balıkesir'dir. Bu bölgelerde tespit edilen pekiştirme ekleri incelenmiş, türeme mi yoksa ek kalıntısı mı olduğu üzerinde durulmuştur. Giriş bölümünden sonra türeme ve ek kalıntısı üzerinde durulduktan sonra pekiştirme ekleri sınıflandırılmıştır. Ekler, ağızlardan örnekler verilerek incelenmiştir (Demir, 2014: 106-124).

Demir, İ. (2014). Türkçede Belirtme-Yönelme Hâli Ekleri ve Güneybatı Anadolu Ağızlarındaki Kullanımları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 129-147.

Bu makalede Güneybatı Anadolu ağızlarında belirtme ve yönelme hâl eklerinin birbirinin yerine kullanılması ve bunun sebepleri üzerinde durulmuştur. Belirtme ve yönelme hâli eklerinin kavramsal tanımları yapılmış ve nöbetleşme kavramı üzerinde durulmuştur. Ardından ağız alanlarındaki kullanımlarına yer verilmiştir. Daha sonra makalenin esas konusu olan Güneybatı Anadolu ağızlarındaki biçimleri ve bu ağızların karakteristik özellikleri dile getirilmiştir. Sonuç kısmında konuyla ilgili çıkarım ve değerlendirmelere yer verilmiştir (Demir, 2014: 129-147).

Demir, M. (2014). Manisa Ağzında Eski Bir Miras Paylaşma Geleneği: Ok(+luk) Atmak. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 227-233.

Bu makalede en eski kelimelerden biri olan *ok* kelimesinin “miras ve mirası pay etmek” anlamı üzerinde durulmuştur. Bu anlamıyla Manisa ağızlarında varlığını sürdüren kelimenin Türkçe Sözlük’te verilen anlamları verildikten sonra Eski Türkçedeki durumu çeşitli kaynaklar aracılığıyla açıklanmış ve Manisa ağızlarındaki durumu örnekler gösterilerek açıklanmıştır (Demir, 2014: 227-233).

Dinar, T. (2023). {- (I)p dur-} Yapısı Üzerine Tespitler (Güneybatı Anadolu Ağızları Örneğinde). *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 60, 258-268.

Bu makalede çok işlevli bir yapı olan *-(I)p dur-* üzerinde durulmuştur. İlk olarak tarihsel gelişiminden kısaca bahsedilmiştir. Daha sonra yapının Güneybatı Anadolu ağızlarındaki yeri örneklerle değerlendirilmiş ve ardından örneklerle birlikte *-(I)p dur-* yapısı üzerindeki tartışma ve değerlendirmelere yer verilmiştir (Dinar, 2023: 258-268).

Eratalay, S. (2011). Kınık Boyunun Alaşehir Ağızlarına Etkileri. *Turkish Studies*, 6(1), 1039-1056.

Oğuz boylarının Anadolu’nun çeşitli bölgelerine yerleşmesi ağız özelliklerinin belirlenmesinde etkili olmuştur. Ağız araştırmaları ile ilgili bilgilerden sonra Oğuzlar ve Oğuz tarihi üzerinde durulmuş ardından Alaşehir’in ağız özellikleri ile Kınık boyunun dil özellikleri örnekler verilerek karşılaştırılmıştır. Derleme yapılan bölgelere bakıldığında sadece Kınık boyunun değil Avşar boyunun da ağız özelliklerini taşıdığı görülmüş ve buna dair örnekler verilmiştir. Bununla beraber sadece Manisa ve çevresinde bulunan Salurların dil özellikleri bölgede kullanılmamaktadır (Eratalay, 2011: 1039-1056).

Eratalay, S. (2017). Batı Anadolu Ağızlarında Güzel Adlandırma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.

Bu makalede ilk olarak güzel adlandırma kavramı üzerinde durulmuştur. Ardından Manisa/Alaşehir’in de içine dâhil olduğu birkaç il ve ilçe ağızlarındaki örnekler yer verilmiştir. Örnekler kişisel özelliklerle ilgili, hayvanlarla ilgili, ölüm ve dinî terimler üzerine, hastalıkla ilgili ve kadın-erkek davranışları ile karakterleri üzerine olmak üzere beş başlık altında ele alınmış ve anlamlandırılmıştır. Bazı örnekler yapısal olarak da incelenmiştir (Eratalay, 2017)⁵

Gökçe, H. (2024). Batı Grubu Ağızlarının Bir Bölümünde Kullanılan {-DXnAk} Zarf-Fiil Eki ve İşlevleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(2), 828-836.

Söz konusu makalede, içerisine Manisa ağızlarının da dâhil olduğu, Batı grubu ağızlarının bir bölümünde kullanımda olan zarf fiil ekinin bu ağızlardaki kullanımına değinilmiştir. Ekin yapısıyla ilgili açıklamalar yapıldıktan sonra tespit edilebilen ağızlardaki işlevi açıklanmıştır. Ağızlarda ekin, beş farklı işlevi olduğu tespit edilmiş ve ağızlardan örnek metinlerle işlevler aktarılmıştır (Gökçe, 2024: 828-836).

Gözaydın, N. (2018). Manisa Ağızları Üzerine Düşünceler. *Türk Dili Dergisi*, 68(799), 91-96.

Bu makale Ayşe İlker’in hazırlamış olduğu Manisa Ağızları adlı çalışma hakkında yazılmış bir eleştiri/inceleme yazısıdır. Gözaydın bu çalışmanın, ağız çalışmaları arasında en hacimli olduğunu söyler. Kitabın ana ve alt başlıkları hakkında kısa bilgiler vermiş ve orijinal yanlarını belirtmiştir.

⁵ Adı geçen yayının yayımlandığı derginin sayısı ile sayfa bilgilerine ulaşamamıştır.

Bununla beraber eserde eksik gördüğü noktalar üzerinde de durmuştur. Bunlardan biri derlemelerde tespit edilen değişmemiş, saf örnek kelime ve cümlelerin kullanıldığı yerleşim merkezlerinin eserde göz önünde bulundurulmuş olmasıdır. Bu tür yerleşim yerlerinin eserde olmakla beraber yetersiz olduğunu da vurgulamıştır. Ayrıca derleme yapılan kaynak kişilerin özellikleri kısaca aktarılmıştır ve eksik bilgiler vardır. Zaman kısıtlaması, projenin maddi olarak desteklenmesi ve bundan sebep belli bir sürede bitirilmesi şartı çalışmanın bazı konularda eksik kalmasına sebep olmuştur. Nevzat Gözaydın, çalışmanın hangi yönlerle eksiksize yakın yapılabileceği konusunda önerilerde de bulunmuştur. (Gözaydın, 2018: 91-96).

Gülsevin, G. (2009). İç Ege Bölgesi Ağızlarında Diyalekt Tabakalaşması. *Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi*, 19, 57-87.

Yazar, bu makale ile İç Ege bölgesindeki ağızların farklılıklarını tasniflemeyi amaçlamıştır. Makalenin başında ağız araştırmalarındaki yöntemsizliğe dikkat çekmiş ve bununla bağlantılı birkaç konu üzerinde durmuştur. Makaleye göçmen-muhacir ağızları dahil edilmemiştir. İlk olarak Ege bölgesi ağızlarının genel karakteristik özellikleri açıklanmıştır. Ardından tabakalaşma, üç başlık altında toplanmıştır. İlk alt başlıkta “-(I)yor” ekinin farklı şekillerdeki tabakalaşması örneklerle gösterilmiştir. İkinci alt başlık “x” tabakasıdır. Burada artdamak ünsüzü olan q sesinin x olması ekseninde tabakalaşması üzerinde durulmuş ve çeşitli bölgelerden örnekler verilmiştir. Üçüncü başlık “birinci kişi çokluk çekiminde zaman eki+IK” tabakasıdır. Sonuç bölümünde tabakalaşmalar tablo, grafik ve haritalarla gösterilmiştir (Gülsevin, 2009: 57-87).

İlker, A. (2008). Manisa Merkez Köylerinde Davrı/Davırı Edatı. *Turkish Studies*, 3(3), 471-479.

Bu makalede ağızlarda yayılma alanı sık olmayan Manisa’da yapılan derlemeler sonucunda da sadece birkaç köyde tespit edilen *davrı/davırı* edatı üzerinde durulmuştur. Edatın var olduğu diğer bölgeler dile getirildikten sonra *davrı/davırı* edatı örnek cümleler verilerek açıklanmıştır. Açıklamalarla birlikte farklı bakış açıları ve varsayımlar da dile getirilmiştir (İlker, 2008: 471-479).

İlker, A. (2011). Manisa Ağızlarındaki Dört Benzetme Cümlesine Toplumsal Dilbilim Açısından Bir Yaklaşım. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 85-91.

Yazarın *Manisa Ağızları* adlı eseri dil özelliklerinin yanında toplumsal dilbilim malzemesi de içermektedir. Bu makalede yapılan derlemelerden ortaya çıkmış olan dört benzetme cümlesi üzerinden toplumsal dilbilim değerlendirmesi yapılmıştır. Makalede derleme yapılan kaynak kişilerin genel olarak bilgileri verildikten sonra dil ambarı bilgisi verilmiştir. Yani kaynak kişilerin dil özelliklerini belirleyen etmenler hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Genel bilgilerin ardından dört benzetme cümlesine, bu cümlelerin sahibi kaynak kişilerle ilgili bilgilere ve ardından benzetme cümlelerinin toplumsal dilbilim açısından incelemelerine yer verilmiştir (İlker, 2011: 85-91).

İlker, A. (2013). Manisa Ağzında Şimdiki Zaman İşleviyle Kullanılan -mAcI Eki. *Diyalektolog-Ağız Araştırmaları Dergisi*, 6, 1-6.

Bu makalede Manisa ağızlarında şimdiki zaman işleviyle kullanılan -mAcI eki yapısal olarak incelenmiştir. Görünüşe bakıldığında fiilden isim yapma eki üzerine isimden isim yapım ekinin eklenmesiyle oluşmuş ekin tarihî ve çağdaş lehçelerde örneklerinin olup olmadığı araştırılmıştır. Ardından ekin yapısını açıklamak için yapılan görüşler liste olarak verilmiştir. Makalenin sonunda Ayşe İlker’in araştırma sorularına dayanarak yaptığı açıklamaları vardır (İlker, 2013: 1-6).

İlker, A. (2016). Manisa Ağızlarında -Dık+/-DUk+ Sıfat-Fiil Ekinin İyelik Ekli Kullanımlarında Ünlü Genişlemesi. *Dil Araştırmaları*, 10(19), 17-23.

Bu makalede -Dık / -DUk sıfat-fiil ekinin iyelik ekli biçimlerinde (-dığı+, -diği+, -duğu+, -dügü+) ünlü uyumu göz ardı edilerek -dē+ biçimine dönüşmesinin sebepleri araştırılmıştır. İncelemenin başında Türkiye Türkçesi ağızlarında görülen ünlü genişlemesinin örneklerine yer verilmiştir. İncelemenin amacına uygun olan örnekler bakıldığında hepsinde ortak yönün ğ ünsüzü olduğu tespit edilmiş ve bununla beraber ğ ünsüzü bağlamında ek incelenmiştir (İlker, 2016: 17-23).

İlker, A. (2017). Manisa Ağızlarında Kullanılan “öngücü”, “sonuç” ile yapı bakımından aynı kelime mi? *Dil Araştırmaları*, 11(21), 17-22.

Bu çalışmada Manisa ağızlarında çokça kullanılan ve Derleme Sözlüğünde de farklı bölgelerde de örneklenen *öngücü* kelimesi ek yapısı ve anlamı açısından incelenmiştir. Makalede önce yapı bakımından aynı kelime olup olmadığı tartışılan *sonuç* kelimesi üzerinde durulmuştur. Ardından çalışmanın konusu olan *öngücü* kelimesi anlam yönünden farklı kaynaklar dayanak gösterilerek incelenmiştir (İlker, 2017: 17-22).

Korkmaz, Z. (1953). Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1, 197-203.

Bu makalede ilk olarak asli uzun vokaller hakkında bilgi verilmiş ve konu hakkında Radloff, Görenbech gibi Türkologların fikirlerine yer verilmiştir. Zeynep Korkmaz, uzun vokallerle ilgili kesin hükümler vermekten uzak durmakla beraber Batı Anadolu ağızlarıyla ilgili yaptığı derlemelerde uzun söyleyişlerin dikkat çektiğini belirtmiştir. Sonrasında uzun vokallerin bulunduğu kelime örneklerine yer verilmiştir. Örneklerin arasında Manisa'nın Alaşehir ve Soma ilçeleri de bulunmaktadır (Korkmaz, 1953: 197-203).

Oruç Aslan, B. ve Özbek E. E. (2018). Demirci Halı Dokumacılığında Kullanılan Terimler ve Derleme Sözlüğü'ndeki Yeri. *SEFAD*, 39, 65-72.

Halı dokumacılığına ait terimleri tespit etmek ve Derleme Sözlüğüne kazandırmak amacıyla hazırlanan bu çalışmada ilk olarak Türkiye'deki ağız çalışmaları ve Derleme Sözlüğü hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından Demirci ve Demirci'deki halıcılık zanaatinden bahsedilmiştir. Çalışma, bölgede yapılan derlemeler sonucunda sözlükte yer almayan, anlamı farklı verilen veya sözlükte olup Demirci ilçesine değinilmeyen sözcüklerin incelemesi ile sınırlandırılmıştır. Demirci'de kullanılan halıcılık terimleri iki grup altında incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılmıştır (Oruç Aslan ve Özbek, 2018: 65-72).

Özen Eratalay, S. (2019). Batı Anadolu Yörüklerinde Yemek ve Mutfak Terimleri I: Yemek Adları ve Mutfak Gereçleri. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 11-34.

Bu makalede Batı Anadolu'da yer alan Manisa'yı yurt edinen Yörüklerin mutfak ve yemek ile ilgili kullandığı sözcükler üzerinde durulmuştur. Çalışma Alaşehir ilçesi ile sınırlandırılmıştır. Giriş bölümünde Yörükler hakkında bilgiler verilmiştir. İlk başlıkta yemek adları verilirken yemekle ilgili bilgiler de verilmiştir. İkinci başlıkta mutfak aletleri isimleri yer almaktadır. Benzer şekilde aletin kullanılış amacı belirtilmiştir. Her iki başlıkta da kelimelerin söyleniş biçimleri, söylenişindeki değişiklikler aktarılmıştır. Kelimenin Eski Türkçede yaşayıp yaşamadığı araştırılmış, yaşıyorsa hangi şekilde var olduğu örneklerle açıklanmıştır. Bununla beraber Türk lehçelerindeki durumları üzerinde

durulmuştur. Ayrıca kelimenin diğer sözlük ve metinlerdeki durumu da örneklerle gösterilmiştir (Özen Eratalay, 2019: 11-34).

Özen Eratalay, S. (2019). Yeşilyurt (Manisa) Deyimlerinde Sosyal Tema. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 267-276.

Bu makalede Yeşilyurt köyünden derlenen deyimler yapı ve anlam bakımından incelenmiştir. Giriş bölümünde deyim farklı tanımlarına ve deyim hakkındaki bilgilere yer verilmiştir. Giriş bölümünden sonra deyimler anlam kaymasına uğramış birleşik fiillerle kurulan deyimler, asıl yardımcı fiillerle kurulan deyimler ve zarf-fiil biçiminde kullanılan deyimler olmak üzere üç ana başlık altında incelenmiştir (Özen Eratalay, 2019: 267-276).

Tok, T. (2014). Mustafa Nuzûli Efendi Divanında Ağız Özellikleri. *Diyalektolog-Ağız Araştırmaları Dergisi*, 8, 49-57.

Mustafa Nuzûli Efendi'nin Divanında Denizli ve Manisa yöresi ağızlarında görülen bazı ses ve şekil bilgisi özellikleri bulunmaktadır. Makalede Mustafa Nuzûli Efendi'nin hayatı ile ilgili bilgiler verildikten sonra Divanı ve Divanının dil özellikleri incelenmiştir. Ardından eserdeki ağız özellikleri ve arkaik unsurlar örneklerle incelenmiştir. Aynı zamanda eserde yazı dilinde sık kullanılmayan sözcükler üzerinde de durulmuştur (Tok, 2014: 49-57).

Tuğluk, M. E. (2022). Ege Bölgesi İlleri Ağızlarında Yer Alan Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç Adları Üzerine Tematik Bir Sınıflandırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 656-680.

Bu makalede tarım ve hayvancılıkla ilgili araç gereç adlarını tespit etmek amacıyla içine Manisa'nın da dâhil olduğu Ege Bölgesi illeri ağızları ile ilgili hazırlanan kitapların, makalelerin ve lisansüstü tezlerin taraması yapılmıştır. Bunlara ek olarak Derleme Sözlüğünün de taraması yapılmıştır. Buralarda tespit edilen söz varlığı tematik açıdan sınıflandırılmış ve anlamlarına yer verilmiştir. Sonuç bölümünde konu ile ilgili değerlendirme yapılmıştır (Tuğluk, 2022: 656-680).

Kitap Bölümleri

Akar, A. ve Sarı, C. (2019). Batı Anadolu Yörük Ağızlarının Orta Asya Türk Lehçeleriyle İlişkileri. İ. Şahin (Ed.), *Yörükler Orta Asya'dan Anadolu'ya* (s. 293-306). Özlem Matbaacılık.

Bu çalışmada Yörükler ve göçebe yaşam ile ilgili yazılar derlenmiştir. Yazının girişinde dil ve tarih ilişkisi üzerinde durulmuş ardından Batı Anadolu bölgesinin Türkleşme sürecinden ve boy ağızlarından bahsedilmiştir. Tarihî bilgiler göz önüne alındığında 24 Oğuz boyundan 23'ünün belli bölgelerde iskân edildiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu bölgelerden biri de Manisa'dır. Bir diğer başlıkta Batı Anadolu bölgesindeki ağız tabakalaşmaları üzerinde durulmuştur. İçine Manisa'nın da dahil olduğu bölge ağızlarından örnekler verilerek ses özellikleri ve yapısal özellikler ile ilgili bilgiler verilmiştir. Sonuç bölümünde de verilen bilgilerin genel değerlendirilmesi yapılmıştır (Akar ve Sarı, 2019: 293-306).

Akyol, S. (2022). Manisa Ağızlarında Gece Yatmadan Önce Okunan Türkçe Dualar. T. Kahraman, S. Atlı, A. G. Atakan, B. Şahiner (Ed.), *Manisa Akademik Araştırmalar Işığında (Türk Dili ve Edebiyatı & İlahiyat & Sosyoloji)* (s. 226-246). Berikan Yayınevi.

Makale dua ve dua türleriyle başlar. Çalışmanın esas konusu olan *gece yatmadan önce okunan Türkçe dualar* Manisa yerli ve Balkan göçmenleri ağızlarında örneklenerek ele alınmıştır. Makalede ilk olarak dua ve duanın Türkçe karşılığı olan alkış sözcükleri üzerinde durulmuştur. Ardından Türkçe uyku duaları üzerine yapılmış çalışmalara yer verilmiş ve sonrasında derlemeler sonucunda tespit edilen dualar sınıflandırılarak değerlendirilmiştir (Akyol, 2022: 226-246).

Alpay, G. (2022). Manisa Halk Ağzında Kullanılan ve Akrabalık İfade Eden Taygeldi Sözcüğü Üzerine. T. Kahraman vd. (Ed.), *Manisa Akademik Araştırmalar Işığında (Türk Dili ve Edebiyatı & İlahiyat & Sosyoloji)* (s. 150-164). Berikan Yayınevi.

Bu makale Manisa’da bulunan iki kaynak kişiyle yapılan derleme sonucunda ortaya çıkan *taygeldi* sözcüğü üzerine bir incelemedir. Standart Türkçede teyze ile dayı akrabalık adıyla bağlantılı olan bu sözcüğün daha önceki ağız çalışmalarında bulunmadığı tespit edilmiş ve bu amaçla makale sadece bir sözcüğü ele alarak hazırlanmıştır. Derleme yapılırken kaynak kişilere bu sözcüğü bilip bilmedikleri sorulmuş, biliyorlarsa anlamı sorulmuştur. Yazar bu makale ile kelimenin sosyoloji ve antropoloji alanlarından örnekler göstererek kökenbilimsel açıdan yanlış tanımlandığını öne sürmüş ve bu yanlış düzeltmeyi amaçlamıştır. Sözcüğün Manisa ve diğer Anadolu ağızlarındaki durumu farklı sözlüklerle tanıklanmıştır. Ardından sözcüğün Manisa ağzında hangi anlamla kullanıldığı örneklerle ifade edilmiştir. Verilen örneklerin ardından sözcük köken bakımından incelenmiştir (Alpay, 2022: 150-164).

Gedizli, M. (2022). Manisa İli Mahalle Adlarının Dil Bilimsel Görünümü. T. Kahraman vd. (Ed.), *Manisa Akademik Araştırmalar Işığında (Türk Dili ve Edebiyatı & İlahiyat & Sosyoloji)* (s. 132-149). Berikan Yayınevi.

Makale dil ve dil bilimi ile ilgili bilgilerle başlamıştır. Ardından Türkçede adlandırmaların -bağlama göre adlandırmalar, kelime ile adlandırma gibi- hangi ölçütlere dayanarak yapıldığı konusunda bilgiler verilmiştir. Türkçede yer adlarının verilmiş biçimleri açıklandıktan sonra Manisa ili özelinde mahalle adları nitel veri analizi yaklaşımıyla, dil biliminin genel ilkeleri çerçevesinde Türkçenin adlandırma biçimleri temel alınarak sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Mahalle adları yapısal, ad bilimi ve yer ad bilimi olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir (Gedizli, 2022: 132-149).

İlker, A. (2021). Manisa Ağızlarında Geçen “Kirman Dağın Olmak” Deyiminin Oluşumu ve Coğrafyası. *Hamza Zülfikar Armağanı* (s. 345-354). Türk Dil Kurumu Yayınları.⁶

Bu makale, Manisa’nın ilçelerinden olan Ahmetli’de yapılan bir derlemede kaynak kişinin söylemiş olduğu bir deyim ve deyme karşılık sorulan “Ne demek istiyor?” sorusu ile ortaya çıkmıştır. Makalede, deyimdeki ‘kirman’ kelimesi ve sonrasında deyimden ortaya çıkış sebebi ve coğrafyası anlamsal açıdan incelenmiştir (İlker, 2021: 345-354).

İlker, A. (2013). Ağız Alanlarında Yükleme ve Yönelme Eklerinin Birbiriyle Değişme Sebepleri Üzerine Yeni Bir Bakış. *Leylâ Karahan Armağanı* (s. 633-649). Akçağ Yayınları.

Bu makalede Türkiye Türkçesi ağızlarında yükleme ve yönelme eklerinin değişme sebepleri üzerinde duran İlker, Batı Anadolu’da bu değişimin dereceli, Manisa ağızlarında ise kurallı bir biçimde görüldüğünü ifade etmiştir. Ardından yazar, eklerin birbiriyle değişme sebeplerini açıklayan çeşitli görüşlere yer verdikten sonra Manisa ağızlarında bu değişimin belli fiillerde sürekli olarak görülmesinin

⁶ Bu makale, 2015 yılında Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Yunus Emre Enstitüsü ve Türk Dil Kurumunun ortaklaşa yaptığı Dünya Dili Türkçe Sempozyumunda okunan bildirinin genişletilmiş ve yeniden ele alınmış hâlidir (İlker, 2021).

sebebinin farklı bir durum olup olamayacağı üzerinde durmuştur. İlk olarak yükleme eki yerine yönelme ekini tamlayıcı olarak alan ve yönelme eki yerine de yükleme ekini alan fiillerin listesi verilmiştir. Konuyla ilgili cümle örneklerine de yer verilerek incelemeler ve değerlendirmeler yapılmıştır (İlker, 2013: 633-649).

İmer, K. (1998). Batı Anadolu Ağızları Üzerine Gözlemler. *Doğan Aksan Armağanı* (s. 83-92). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Bu çalışmada Batı Anadolu ağızlarının standart Türkçeden farklı olan yönleri üzerinde durulmuştur. Gözlem verileri Manisa'nın Kula, Gördes ve Selendi ilçelerinden olan Salihli Devlet Hastanesinde yatan 3 erkek ve onların refakatçileri olan 4 kadının doğal konuşmalarına dayanır. Kayıtlar gözlenen kişilerden habersiz kaydedilmiştir. Veriler ses bilgisi, dil bilgisi ve söz varlığı özellikleri açısından incelenmiştir. Sonuç kısmında Batı Anadolu ağızlarını standart Türkçeden ayıran en önemli özellikler belirtilmiştir (İmer, 1998: 83-92).

Kaya, M. (2022). Kula Ağzında Standart Türkçede Kullanılmayan Sözler ve Söz Kalıpları. T. Kahraman vd. (Ed.), *Manisa Akademik Araştırmalar Işığında (Türk Dili ve Edebiyatı & İlahiyat & Sosyoloji)* (s. 186-206). Berikan Yayınevi.

Bu makalede Kula'nın köylerinde standart Türkçede kullanılmayan sözler ve söz kalıplarının yanında işlevi farklı olan söz ve söz kalıplarına yer verilmiştir. Yazar girişte genel olarak ağızlardaki söz varlığına değinmiş ve ardından kalıp sözler ile ilgili bilgiler vermiştir. Kula'nın tarihi ve coğrafyasıyla ilgili verilen bilgilerden sonra Manisa ili ve Kula özelindeki çalışmalara kısaca değinilmiştir. Makalede kullanılan derlemeler yazarın *Kula Köyleri Ağzı* adlı yüksek lisans tezinden alınmıştır. Makalenin inceleme bölümünde sözler ve söz kalıpları adlar ve fiiller olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir. Madde başlarında anlamların yanında örnek cümleler de yer almaktadır. Makalenin sonunda kaynak kişilerin adları verilmiştir (Kaya, 2022: 186-206).

Bildiriler

Eratalay, S. ve Eratalay, S. (2012). "Alaşehir" Manisa Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar. *IV. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri* (22-24 Aralık 2011 Muğla), Ankara: Ofset Yayıncılık, 1, 353-365.

Bu bildiride Alaşehir'de yapılan derlemelerdeki verilere dayanarak Derleme Sözlüğünde olmayan veya farklı anlamlar taşıyan sözcükler ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır. Makale girişinde öncelikle halk ağızlarının yeni kelimeler türetme konusundaki işlevine dikkat çekilmiş ve yabancı kelimeleri Türkçeleştirme çabasında halk ağızlarının yeteneği üzerinde durulmuştur. Verilen bu bilgilerden sonra Alaşehir ağzına ait söz varlığı deyimler, adlar, sıfatlar, ikilemeler, zarflar, ünlemler ve eylemler başlıkları altında değerlendirilmiştir.

İlker, A. (2006). Manisa Ağzındaki 'Belenarı' Kelimesi Üzerine. *Manisa Şehri Bilgi Şöleni* (29-30 Eylül 2005 Manisa), Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Kültür ve Spor Kulübü Derneği, 343-346.

Bu bildiride Manisa ve bazı bölgelerde de kullanılan *belenarı* kelimesi anlamsal ve yapısal açıdan farklı olan iki ayrı kelimenin nasıl bir araya geldiği üzerinde durulmuştur. Ayşe İlker kendi görüşünü de belirtmiş ve görüşünü destekleyen yapıya da değinmiştir.

İlker, A. (2008). Manisa Ağızlarında Şimdiki Zaman. *Uluslararası Ağız Araştırmaları Çalıştayı*

Bildirileri, (25-30 Nisan 2008), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1, 369-376.

Bu bildiride Manisa'nın bütün ilçelerinden ve ilçelerin belirlenen köylerinden toplanan dil malzemesindeki şimdiki zaman eki üzerinde durulmuştur. Daha önce Manisa ağızlarında gösterilmemiş olan -ya/-ye ekinin varlığından ve Manisa ağızlarının karakteristik şimdiki zaman ekinin -yo olmasından bahsedilmiştir. Ardından karakteristik olmayan ekler de örneklerle gösterilmiştir.

İlker, A. (2016). Manisa Ağızlarındaki “bakarak ol-“ Fiili Hakkında [Basılmamış Bildiri Metni]. *Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Sempozyumu* (02-04 Haziran 2016 Priştine/Kosova).⁷

Bu bildiride ilk olarak fiil birleşmeleriyle ilgili değerlendirmelere yer verilmiş ardından Manisa ağızlarında kullanılan bakarak ol- birleşik fiili yapısal olarak incelenmiş ve tarihsel dönemden tanımlamalarla da açıklanmaya çalışılmıştır.

İlker, A. (2021). Manisa Ağızlarında Teknolojik Kavramların Gösterenleri. *VIII. Türk Dili Kurultayı Bildiri Kitabı* (22-26 Mayıs 2017), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1, 461-467.

Ağız konuşurlarının büyük bölümü teknolojik kavramları duyarak haberdar olmuştur. Bu sebeple algılanması güç olmakla beraber gösterenler farklılaşmaktadır. Bu bağlamda yazılan makalede ilk olarak teknoloji ve kavram üzerinde durulmuş ve ardından göstergebilim kısa bir şekilde açıklanmıştır. Gösterenler ve anlamlamanın ağızlardaki durumu hakkında bilgiler verilmiştir. Yazı dilinde teknolojik kavramların gösterenleri verildikten sonra Manisa ağızlarındaki gösterenleri örneklerle beraber gösterilmiştir. Sonuç bölümünde bir örnek üstünden değerlendirme yapılmıştır.

İlker, A. (2021). Manisa Yerli ve Göçmen Ağzında Soru Ekinin Yeri. *V. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştay Bildirileri* (7-8 Kasım 2019 Adana), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 535-545.

Bu bildiri Manisa il, ilçe ve köylerinde ve ayrıca Manisa göçmen ağzında şimdiki zaman çekiminin ve soru ekli biçimlerinin değişmesi üzerinedir. Makalenin girişinde şimdiki zaman ve soru ekinin farklı çekimleri tablolarla gösterilmiştir. Sonrasında araştırma soruları ve kuram yer almaktadır. Bunun ardından soru ekine art ve eş zamanlı bakışın düşüncelerine yer verilmiştir. Makalenin esas konusu olan ağız bölgesinde ve yazı dilinde soru ekinin nasıl kullanıldığı yazı diliyle aynı, yazı dilinden farklılaşıyor ve Manisa yerli ağzında yazı dilinden tamamen farklılaşıyor olmak üzere üç ana başlık altında tabloyla gösterilmiş ve incelenmiştir. Makalenin sonuç bölümünde araştırma sorularına verilen cevaplar maddeler halinde sıralanmıştır.

İlker, A. (2024). Caferoğlu 1936'dan 2023'e: Gördes Salur ve Ulgar Köyleri Ağzında Zamandizinsel Değişmeler. *Cumhuriyetimizin 100. Yılında 6. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştay Bildirileri* (5-7 Ekim 2023 Elazığ), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 261-270.

Bu çalışmada 1936-1939'dan bugüne Caferoğlu'nun tespit ettiği malzemelerde bugün ne gibi değişikliklerin olduğu ve hangi özelliklerin aynı kaldığı incelenmiştir. Bu amaçla Salur ve Ulgar köylerine gidilmiş, zihinsel ve bedensel engeli bulunmayan mümkün olduğunda en yaşlı kişilerle derleme yapılmıştır. Sonrasında da bu metinler Caferoğlu'nun metinleriyle karşılaştırılarak incelenmiştir. İlave olarak Gördes ağzı ile ilgili yapılan tezlerdeki ve yazarın 2017'de hazırlamış olduğu çalışmasındaki

⁷ Yazıya Ayşe İlker'in Academia.edu sayfasından ulaşılmış olup sempozyumun yıl bilgisi kendisiyle yapılan görüşme sonucu tespit edilmiştir.

metinlerle de karşılaştırılmıştır. Makalenin sonunda bulgular evrensel dil bilimi çalışmalarıyla da bağdaştırılmıştır.

İltemir, H. (2024). Gördes Ağzında Yükleme ve Yönelme Hâli Eki Değişikliği. *Cumhuriyetimizin 100. Yılında 6. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri* (5-7 Ekim 2023 Elazığ), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 635-645.

Yükleme ve yönelme hâli ekleri ağızlarda birbiri yerine kullanılabilir. Gördes ilçesindeki beş yerleşim yerinde de bu değişim tespit edilmiştir. Bu çalışmada değişikliklerin hangi fiillerle olduğu ve hangi bağlamda kullanıldığı incelenmiştir. İlk olarak Türk dilinde ek değişikliği hakkında bilgi verilmiş ardından Gördes ağızındaki değişiklikler tablo halinde örneklerle ve standart dildeki karşılıklarıyla gösterilmiştir. Ardından eklerdeki ses değişimleri örneklerle verilmiştir. Sonuç bölümünde ise bulgular değerlendirilmiştir.

Kısa, O. (2018). Balıkesir Yöresi ve Güneybatı Anadolu Ağızlarında Kullanılan -IP BA-/ -IP BAR-/ -IP BARI-/ -IP BATI-/ -IP BATIR Şimdiki Zaman Biçimleri Hakkında. *Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi* (5-8 Eylül Balıkesir), Tam Metin Bildiri Kitabı, 117-123.

Bu çalışmada Balıkesir yöresi ve Güneybatı Anadolu ağızlarında kullanılan -IP BA-/ -IP BAR-/ -IP BARI-/ -IP BATI-/ -IP BATIR şimdiki zaman biçimleri örnekler verilerek incelenmiştir. Eklerin nasıl oluştuğu, şekil özellikleri ve işlevleri üzerinde durulmuştur.

Oğuz, Ş. ve Oğuz, İ. (2008). Lakap Verme Geleneğinde Manisa İli Demirci İlçesi Örneği. 38. *ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi)* (10-15 Eylül 2007 Ankara), Ankara: AKDYYK Başkanlığı Yayınları, 3, 1127-1139.

Bu bildiride derleme yöntemiyle Demirci ilçesinin lakapları ele alınmıştır. Derleme sonucunda elde edilen verilere göre lakap verilirken kişinin özellikleri, sosyokültürel durumu, mesleği, soyu gibi özellikler dikkate alınmıştır. Demirci ilçesiyle ilgili verilen bilgilerin ardından lakaplar; geldiği yer adına göre verilen lakaplar, ailede meşhur olmuş ata adına göre verilen lakaplar, akrabalık terimlerine göre verilen lakaplar, işi ve uğraşına göre verilen lakaplar, kişinin belirgin fiziksel özelliklerine göre verilen lakaplar, kişinin etnik kökenine göre verilen lakaplar ve kişinin sosyokültürel durumuna göre verilen lakaplar olmak üzere yedi başlık altında sıralanmış ve incelenmiştir. Sonuç bölümünde elde edilen verilerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Özen Eratalay, S. (2016). Manisa Bölgesi Yerleşik Yörüklerinde Mutfak Kültürüne Ait Sözcükler Üzerine. *International Symposium on New Trends in Social and Liberal Sciences* (28 Nisan-1 Mayıs 2016 Milano/İtalya), Özet Bildiri.⁸

Yayla, H. K. (2006). Gördes Ağzının Temel Özellikleri. *Manisa Şehri Bilgi Şöleni*. (29-30 Eylül 2005 Manisa), Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Kültür ve Spor Kulübü Derneği, 449-454.

Bu bildiride çok fazla göç almadığından dolayı etnik yapısında çeşitlilik göstermeyen Manisa'nın Gördes ilçesinde çeşitli derlemeler yapılmış ve bu derlemeler değerlendirilerek bölgenin ses özellikleri ortaya çıkarılmıştır. Ses özellikleri standart dil ile kıyaslanarak verilmiştir. Giriş bölümünde Anadolu ve Anadolu ağızları ile ilgili bilgiler verilmiş ve ardından Gördes ve Gördes ağızı anlatılmıştır. Bir diğer

⁸ Adı geçen bildiriye ulaşamamıştır.

bölümde ses olayları ve çeşitli kelimeler örnek olarak gösterilmiştir.

İçeriğine Ulaşılamayan Çalışmalar

Makale

Özen Eratalay, S. ve Eratalay, S. (2023). Adbilimsel Çerçeve de Takma Adlar ve Lakaplar: Yeşilyurt (Alaşehir) Köyü Örneği. *Turan-Sam*, 15(58), 342-350.⁹

Bildiri

İlker, A. (1999). Manisa Gördes Ağzında Şimdiki Zaman İşlevli -İp batır Birleşik Fiili Hakkında. 1. *Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu* (1-2 Haziran 1998 Balıkesir), Balıkesir: Fen-Edebiyat Fakültesi.¹⁰

Şahin, D. (2018). Derleme Sözlüğündeki Turgutlu Ağzına Ait Kelimeler Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Turgutlu Sempozyumu Bildirileri* (17-19 Kasım 2016 Manisa), Manisa: Turgutlu Belediyesi Yayınları, 1, 249-264.¹¹

Sonuç

Manisa ağızları üzerinde yapılmış olan toplamda 69 adet çalışma tespit edilmiştir. Tespit edilebilen çalışmaların ilki Zeynep Korkmaz'ın 1953 yılını taşıyan Batı Anadolu ağızlarında aslı vokal uzunluklarını tartıştığı makalesidir. Manisa ağızları alanında en çok çalışması olan araştırmacının İlker olduğu görülmüş ve araştırmacının 16 çalışması olduğu görülmüştür. İlker'in *Manisa Ağızları* adlı eseri, bu alanda hazırlanmış en kapsamlı çalışmadır.

Manisa ağızları ile ilgili tespit edilen çalışmaların 7'si kitaplar, 10'u tez çalışmaları, 30'u makaleler, 8'i kitap bölümleri ve 14'ü bildirilerden oluşmaktadır. Tespit edilebilen çalışmaların konu dağılımlarına bakıldığında en fazla sayıya sahip çalışma *söz varlığı*, *terimler* ve *lakaplar* ile ilgilidir. Türler kendi içerisinde değerlendirildiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır:

1. Kitaplar kategoriler arasında en az yer tutan kısımdır. Tespit edilen 7 kitabın biri sadece ses bilgisi incelemesinden, 3'ü söz varlığı incelemesinden ve biri de genel olarak ilçe ağzının amatör incelemesinden oluşmaktadır. Kitaplar arasında en kapsamlı çalışma olan *Manisa Ağızları* ses-şekil, kelime bilgisi, söz varlığı ve cümle bilgisini içermektedir. Metinler, ilcelere göre tasnif edilerek ayrı ayrı verilmiştir. Ayrıca eserde anlamı bilinmeyecek sözcüklerin sözlüğü de bulunmaktadır. Diğer kitap ise *Manisa Ağızları* adlı eserin yazılış sürecini anlatır. Yazarın duygu ve düşüncelerini içeren bu kitap derleme sürecinin bir yansıması niteliğindedir.
2. Tez çalışmalarının 8'i yüksek lisans, 2'si doktoradan oluşmaktadır. Yüksek lisans ve doktora tezlerinin konu dağılımlarına bakıldığında çoğunluk ses ve şekil bilgisi incelemelerine aittir. Diğer çalışmaların konuları şöyledir: Leksik-semantik ve yapısal inceleme, söz varlığı ve cümle incelemeleri, fiil ve edatlarda istem, ses-şekil ve söz varlığı incelemeleri ve şimdiki zaman eklerinin incelemesi. Bu çalışmaların bir kısmı derlemeler neticesinde elde edilen sonuçların incelemelerinden oluşurken bir kısmı da çeşitli eserlerin incelemelerinden oluşmaktadır.
3. Makale çalışmaları arasında en geniş yer tutan konular söz varlığı ve belli bir ek, kelime veya konuyu ele alan çalışmalardır. Çalışmaların bazılarının konuları şöyle örnek gösterilebilir:

⁹ Makale internet ortamında veya herhangi bir basılı kaynaktan bulunamamış, tam metnine ulaşamamıştır.

¹⁰ Söz konusu bildirinin ulaşılabilen bilgileri bununla sınırlıdır.

¹¹ Söz konusu bildirinin ulaşılabilen bilgileri bununla sınırlıdır.

Diyalekt tabakalaşması, Kınık boyunun Alaşehir ağızlarına etkisi, Yeşilyurt deyimlerinde sosyal tema, Batı Anadolu yörüklerinde yemek ve mutfak terimleri, Demirci halı dokumacılığında kullanılan terimler. Makalelerin 2'si karşılaştırmalı incelemedir. Bu çalışmaların biri Batı Anadolu ağızlarının standart dilden farklılıkları üzerineyken bir diğeri Demirci ilçesi söz varlığının Divânu Lugâti't-Türk ile karşılaştırılmasıdır. Geriye kalan makalelerden biri Manisa Ağızları adlı kitabın inceleme yazısı, biri içerisinde Manisa'nın ağız özelliklerine dair bilgiler barındıran Mustafa Nuzûli Efendi'nin divanındaki ağız özelliklerinin incelemesi, biri de Manisa'nın Akhisar ilçesinin dil özelliklerinin genel olarak incelemesidir. Çalışmalardan birine maalesef ulaşılammıştır.

4. Kitap bölümlerinin üçü armağan kitapları arasında yer alan makalelerdir. Çalışmalar; yörük ağızları hakkında, gece yatmadan önce okunan dualar, mahalle adları, Manisa ağızlarında kullanılan bir deyim ve sözcük üzerine inceleme gibi çeşitli konulardan oluşmaktadır.
5. Manisa ağızları ile ilgili 14 bildirinin 5'i söz varlığı incelemesidir. Bu grupta yer alan iki bildirinin içeriğine ulaşılammıştır. Geriye kalan bildirilerin çoğunluğu belli bir ek, fiil ve kelime üzerinedir. Sadece bir çalışma Gördes ağzının temel özelliklerini içeren geniş çaplı bir çalışmadır.

Manisa ağızları ile ilgili tespit edilen çalışmalara bakıldığında Manisa'nın birçok ilçesiyle ilgili hiç çalışma yapılmadığı gözlemlenmiştir. Bu ilçeler arasında derleme yapılan fakat müstakil olarak bir makaleye konu olmamış ilçeler de bulunmaktadır. Manisa'nın Ahmetli, Soma ve Selendi ilçeleri örnek olarak gösterilebilir. Turgutlu ilçesinin de burada kullanılan kelimeler üzerine hazırlanmış bir bildiriye konu olduğu görülmektedir. Bunun dışında Saruhanlı, Gölarmara ve Köprübaşı ilçeleri ile ilgili hiçbir çalışmaya rastlanılmamıştır. Manisa ağızları üzerine hazırlanmış çalışmaların bir yayında toplanması amaçlanmıştır. Aynı zamanda İlker'in Manisa Ağızları adlı eseri kapsamlı bir kaynak olmakla birlikte henüz çalışılmamış ilçe ve köylerde ağız araştırmaları ve çeşitli derlemeler yapılarak çalışmalara ayrıca konu olması ve bölge ağızlarının ortak veya farklı yönlerinin ortaya konulması gerekmektedir.

Kaynakça

- Akar, A. ve Sarı, C. (2019). Batı Anadolu Yörük Ağızlarının Orta Asya Türk Lehçeleriyle İlişkileri. İ. Şahin (Ed.), *Yörükler Orta Asya'dan Anadolu'ya* (s. 293-306). Özlem Matbaacılık.
- Akın, Ö. (2014). *Akhisar İlçesi Yeradları* [Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi].
- Akın, Ö. ve Akbaş, F. (2019). Akhisar İlçesinde Adlarını Yeradlarından Alan Yeradları. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 31-72.
- Aksoy, Ö. A. (1991). *Gaziantep Ağzı I-II-III*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyol, S. (2006). *Manisa Merkez Kuzey Batı Köylerinin Ağız Özellikleri* [Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi].
- Akyol, S. (2020). *Manisa Balkan Göçmenlerinin Ağız Özellikleri* [Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi].
- Akyol, S. (2022). Manisa Ağızlarında Gece Yatmadan Önce Okunan Türkçe Dualar. T. Kahraman vd. (Ed.), *Manisa Akademik Araştırmalar Işığında (Türk Dili ve Edebiyatı & İlahiyat & Sosyoloji)* (s. 226-246). Berikan Yayınevi.
- Alkaya, E. (2018). Gaziantep Ağzı ve Bu Ağızla İlgili Yapılan Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. Uluslararası Gaziantep Tarihi Sempozyumu. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 23, 1361-1384.
- Alpay, G. (2022). Manisa Halk Ağzında Kullanılan ve Akrabalık İfade Eden Taygeldi Sözcüğü Üzerine. T. Kahraman vd. (Ed.), *Manisa Akademik Araştırmalar Işığında (Türk Dili ve Edebiyatı & İlahiyat & Sosyoloji)* (s. 150-164). Berikan Yayınevi.
- Asıl, E. (2021). Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine İl ve İlçeler Düzeyinde Yapılmış Lisansüstü Çalışmalar. *International Journal of Filologia*, 4(6), 203-227.
- Atlı, S. (2017). Manisa'nın Demirci İlçesindeki Lakaplar Üzerine Bir İnceleme. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 41(1), 101-137.
- Banguoğlu, T. (1977). Anadolu ve Rumeli Ağızları, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1, İstanbul: Dergâh Yayınları, 132-134.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Buran, A. (2011). Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies*, 6(1), 41-54.
- Caferoğlu, A. (1946). *Anadolu dialektolojisine dair bir deneme*. Türk Dili-Belleten, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Caferoğlu, A. (1959). Die anatolischen und rumelischen Dialekte. *Ph TF I*, 239-260.
- Caferoğlu, A. (1967). Akhisar ve Cihanbeyli Ağızları. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 15, 1-38.
- Çakmak, C. (2018). Demirci İlçesi Söz Varlığının Dîvânı Lugâtî't-Türk'teki İzleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(61), 56-63.
- Çakmak, C. (2022). *Demirci Söz Varlığı*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Çakmak, C. (2024). Demirci Ağzından Derleme Sözlüğü'ne katkılar-1 (Bitkiler). *Uluslararası Türk Dünyası Dergisi*, 7(2), 67-88.
- Çakmak, C. (2024). Demirci Ağzından Derleme Sözlüğü'ne katkılar-2 (Hayvanlar). *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRK LAD)*, 8(2), 167-197.
- Çakmak, C. (2024). Demirci Ağzından Derleme Sözlüğü'ne katkılar-3 (Araç Gereçler). *International Journal of Filologia*, 7(12), 1-20.
- Çıracı, K. (2019). Konya İli Ağızlarına Dair Bir Bibliyografya Denemesi. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 176-201.
- Demir, İ. (2012). *Sarıgöl ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)* [Doktora Tezi, Erciyes

- Üniversitesi].
- Demir, İ. (2013). Manisa Sarıgöl Ağzında Şimdi Zarfının Değişiklerine Toplumdilbilimsel Bir Yaklaşım. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 306-316.
- Demir, İ. (2013). Sarıgöl Ağzlarında Vurgu ve Ölçünlü Türkçeden Farklılığının Sebepleri Üzerine. *Turkish Studies*, 8(9), 1069-1080.
- Demir, İ. (2014). Güneybatı Anadolu Ağzlarındaki Pekiştirme Ekleri Üzerine. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 106-124.
- Demir, İ. (2014). Türkçede Belirtme-Yönelme Hâli Ekleri ve Güneybatı Anadolu Ağzlarındaki Kullanımları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 129-147.
- Demir, M. (1972). *Gördes Ağzı* [Yayımlanmamış Bitirme Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Demir, M. (2014). Manisa Ağzında Eski Bir Miras Paylaşma Geleneği: Ok(+luk) Atmak. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 227-233.
- Demir, N. (2002). Ağız Terimi Üzerine. *Türkbilig*, 4, 105-116.
- Demirci, M. ve Güzel M. (2016). Kahramanmaraş Ağzları Üzerine Yapılan Çalışmalar. *Route Education And Social Science Journal*, 8, 159-185.
- Dinar, T. (2023). {-I)p dur-} Yapısı Üzerine Tespitler (Güneybatı Anadolu Ağzları Örneğinde). *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 60, 258-268.
- Eratalay, S. (2007). *Alaşehir ve Yöresi Ağzları* [Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi].
- Eratalay, S. (2011). Kınık Boyunun Alaşehir Ağzlarına Etkileri. *Turkish Studies*, 6(1), 1039-1056.
- Eratalay, S. (2017). Batı Anadolu Ağzlarında Güzel Adlandırma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Eratalay, S. ve Eratalay, S. (2012). “Alaşehir” Manisa Ağzından Derleme Sözlüğü’ne Katkılar. IV. *Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri* (22-24 Aralık 2011 Muğla), Ankara: Ofset Yayıncılık, 1, 353-365.
- Ercilasun, A. B. (2000). Ağız Çalışmalarına Toplu Bir Bakış. *Türk Dili Dergisi*, 2(584), 115-118.
- Ercilasun, A. B. (2020). *Kars İli Ağzları: Ses Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erenbaş Pehlivan, S. (2023). Anadolu Ağzları Üzerine Yapılan Çalışmaları Değerlendirme Denemesi I- (2000-2012). *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 11, 297-330.
- Erenbaş Pehlivan, S. (2023). Anadolu Ağzları Üzerine Yapılan Çalışmaları Değerlendirme Denemesi II- (2013-2023). *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 989,1054.
- Ersönmez, M. (2024). *Demirci’de Sözcükler*. Manisa: Demirci Belediyesi.
- Evran, Ü. (2020). *Kırkağaç Ağzı*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Gedizli, M. (2022). Manisa İli Mahalle Adlarının Dil Bilimsel Görünümü. T. Kahraman vd. (Ed.), *Manisa Akademik Araştırmalar Işığında (Türk Dili ve Edebiyatı & İlahiyat & Sosyoloji)* (s. 132-149). Berikan Yayınevi.
- Gemalmaz, E. (1995). *Erzurum İli Ağzları: İnceleme, Metinler, Sözlük ve Dizinler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gökçe, H. (2024). Batı Grubu Ağzlarının Bir Bölümünde Kullanılan {-DXnAk} Zarf-Fiil Eki ve İşlevleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(2), 828-836.
- Görgeç, C. (2023). Antalya Ağzları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi. *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, 8(3), 156-174.
- Gözyayın, N. (2018). Manisa Ağzları Üzerine Düşünceler. *Türk Dili Dergisi*, 68(799), 91-96.
- Gülensoy, T. ve Alkaya, E. (2003). *Türkiye Türkçesi Ağzları Bibliyografyası*. Ankara: Akçay Yayınları.
- Gülsevin, G. (2009). İç Ege Bölgesi Ağzlarında Diyalekt Tabakalaşması. *Türk Dilleri Araştırmaları*

Dergisi, 19, 57-87.

- Gürses, D. (2019). *Ege Bölgesi Ağızlarında Fiil ve Edatlarda İstem* [Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi].
- Güven, Ö. (2024). Sivas Ağızı ile İlgili Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. *Söylem Filoloji Dergisi*, 9(1), 480-500.
https://www.academia.edu/9843213/A%C4%9EIZ_ALANLARINDA_Y%C3%9CKLEME_VE_Y%C3%96NELME_EKLER%C4%B0N%C4%B0N_B%C4%B0RB%C4%B0R%C4%BoYLE_DE%C4%9E%C4%B0C5%9EME_SEBEPLER%C4%B0_%C3%9CZER%C4%B0NE_YEN%C4%B0B%C4%B0R_BAKI%C5%9E_Prof_Dr_Ay%C5%9Fe_%C4%B0lker (05.12.2024).
- İlker, A. (1999). Manisa Gördes Ağızında Şimdiki Zaman İşlevli -Ip batır Birleşik Fiili Hakkında. 1. *Balıkesir Kültür Araştırmaları Sempozyumu* (1-2 Haziran 1998 Balıkesir), Balıkesir: Fen-Edebiyat Fakültesi.
- İlker, A. (2006). Manisa Ağızındaki ‘Belenarı’ Kelimesi Üzerine. *Manisa Şehri Bilgi Şöleni* (29-30 Eylül 2005 Manisa), Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Kültür ve Spor Kulübü Derneği, 343-346.
- İlker, A. (2008). Manisa Ağızlarında Şimdiki Zaman. *Uluslararası Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri*, (25-30 Nisan 2008), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1, 369-376.
- İlker, A. (2008). Manisa Merkez Köylerinde Davrı/Davırı Edatı. *Turkish Studies*, 3(3), 471-479.
- İlker, A. (2011). Manisa Ağızlarındaki Dört Benzetme Cümlesine Toplumsal Dilbilim Açısından Bir Yaklaşım. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 85-91.
- İlker, A. (2013). Ağız Alanlarında Yükleme ve Yönelme Eklerinin Birbiriyle Değişme Sebepleri Üzerine Yeni Bir Bakış. *Leylâ Karahan Armağanı* (s. 633-649). Akçağ Yayınları.
- İlker, A. (2013). Manisa Ağızında Şimdiki Zaman İşleviyle Kullanılan -mAcI Eki. *Diyalektolog-Ağız Araştırmaları Dergisi*, 6, 1-6.
- İlker, A. (2016). Manisa Ağızlarında -DİK+/-DUK+ Sıfat-Fiil Ekinin İyelik Ekli Kullanımlarında Ünlü Genişlemesi. *Dil Araştırmaları*, 10(19), 17-23.
- İlker, A. (2016). Manisa Ağızlarındaki “bakarak ol-“ Fiili Hakkında [Basılmamış Bildiri Metni]. *Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Sempozyumu* (02-04 Haziran 2016 Priştine/Kosova).
- İlker, A. (2017). *Manisa Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İlker, A. (2017). Manisa Ağızlarında Kullanılan “öngücü”, “sonuç” ile yapı bakımından aynı kelime mi? *Dil Araştırmaları*, 11(21), 17-22.
- İlker, A. (2021). Manisa Ağızlarında Geçen “Kirman Dağın Olmak” Deyiminin Oluşumu ve Coğrafyası. *Hamza Zülfikar Armağanı* (s. 345-354). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İlker, A. (2021). Manisa Ağızlarında Teknolojik Kavramların Gösterenleri. *VIII. Türk Dili Kurultayı Bildiri Kitabı* (22-26 Mayıs 2017), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1, 461-467.
- İlker, A. (2021). Manisa Yerli ve Göçmen Ağızında Soru Ekinin Yeri. *V. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri* (7-8 Kasım 2019), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 535-545.
- İlker, A. (2024). Caferoğlu 1936’dan 2023’e: Gördes Salur ve Ulgar Köyleri Ağızında Zamandizinsel Değişmeler. *Cumhuriyetimizin 100. Yılında 6. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri* (5-7 Ekim 2023, Elazığ), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 261-270.
- İlker, A. (2024). *Manisa Ağızları Çalışma Günlüğü*. Kayseri: İhlamur Kitap.
- İltemir, H. (2023). *Gördes Ağızı* [Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi].
- İltemir, H. (2024). Gördes Ağızında Yükleme ve Yönelme Hâli Eki Değişikliği. *Cumhuriyetimizin 100. Yılında 6. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri* (5-7 Ekim 2023 Elazığ), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 635-645.
- İmer, K. (1998). Batı Anadolu Ağızları Üzerine Gözlemler. *Doğan Aksan Armağanı* (s. 83-92). Ankara

- Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Karaağaç, G. (2018). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, L. (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kartalhoğlu, Y. (2008). Bolu Ağzı Üzerine Yapılan Çalışmalar. E. Arıkoğlu (Ed.), *Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı* (s. 380-385). Akçağ Yayınları.
- Kaya, M. (2020). *Kula Köyleri Ağzı* [Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi].
- Kaya, M. (2022). Kula Ağzında Standart Türkçede Kullanılmayan Sözcükler ve Söz Kalıpları. T. Kahraman vd. (Ed.), *Manisa Akademik Araştırmalar Işığında (Türk Dili ve Edebiyatı & İlahiyat & Sosyoloji)* (s. 186-206). Berikan Yayınevi.
- Kısa, O. (2018). Balıkesir Yöresi ve Güneybatı Anadolu Ağızlarında Kullanılan -IP BA-/ -IP BAR-/ -IP BARI-/ -IP BATI-/ -IP BATIR Şimdiki Zaman Biçimleri Hakkında. *Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi* (5-8 Eylül Balıkesir), Tam Metin Bildiri Kitabı, 117-123.
- Kısa, O. (2018). *Güneybatı Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekleri* [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Korkmaz, Z. (1953). Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1, 197-203.
- Korkmaz, Z. (1976). Anadolu Ağızları Üzerindeki Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Karşılaştığı Sorunlar. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 23-24 (1975-1976), 143-172.
- Korkmaz, Z. (1994). *Güney-Batı Anadolu Ağızları: Ses Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1994). *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kral, P. (1980). *De in Turkije gesproken Turkse dialecten met een overzicht van de verwantschapstermen in Turkije* [M.A. thesis, Leiden University].
- Oğuz, Ş. ve Oğuz, İ. (2008). Lakap Verme Geleneğinde Manisa İli Demirci İlçesi Örneği. 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi) (10-15 Eylül 2007 Ankara), Ankara: AKDTYK Başkanlığı Yayınları, 3, 1127-1139.
- Oruç Aslan, B. ve Özbek E. E. (2018). Demirci Halı Dokumacılığında Kullanılan Terimler ve Derleme Sözlüğü'ndeki Yeri. *SEFAD*, 39, 65-72.
- Oyar, A. (1998). *Salihli İlçesi ve Köyleri Ağızlarından Derlemeler (İnceleme-Metin-Sözlük)* [Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi].
- Özen Eratalay, S. (2016). Manisa Bölgesi Yerleşik Yörüklerinde Mutfak Kültürüne Ait Sözcükler Üzerine. *International Symposium on New Trends in Social and Liberal Sciences* (28 Nisan-1 Mayıs 2016 Milano/İtalya), Özet Bildiri.
- Özen Eratalay, S. (2019). Batı Anadolu Yörüklerinde Yemek ve Mutfak Terimleri I: Yemek Adları ve Mutfak Gereçleri. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 11-34.
- Özen Eratalay, S. (2019). Yeşilyurt (Manisa) Deyimlerinde Sosyal Tema. *Diyaletolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 267-276.
- Özen Eratalay, S. (2020). *Sarıgöl Ağzı Söz Varlığı*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Özen Eratalay, S. ve Eratalay, S. (2023). Adbilimsel Çerçeve ve Takma Adlar ve Lakaplar: Yeşilyurt (Alaşehir) Köyü Örneği. *Turan-Sam*, 15(58), 342-350.¹²
- Özkan, N. (1996). Kayseri ve Yöresi Ağızları Üzerine Yapılan Çalışmalara Bir Bakış. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 265-278.

¹² Makale internet ortamında veya herhangi bir basılı kaynakta bulunamamış, tam metnine ulaşamamıştır.

- Özsoy, Y. (2019). Türkiye’de Ağız Araştırmaları Alanındaki Lisansüstü Tezlerin Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme: (1985-2018). *Oğuz Türkçesi Araştırmaları Dergisi*, 1, 173-207.
- Şahin, D. (2018). Derleme Sözlüğündeki Turgutlu Ağızına Ait Kelimeler Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Turgutlu Sempozyumu Bildirileri* (17-19 Kasım 2016 Manisa), Manisa: Turgutlu Belediyesi Yayınları, 1, 249-264.
- Tok, T. (2014). Mustafa Nuzûli Efendi Divanında Ağız Özellikleri. *Diyalektolog-Ağız Araştırmaları Dergisi*, 8, 49-57.
- Tuğluk, M. E. (2022). Ege Bölgesi İlleri Ağızlarında Yer Alan Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Araç Gereç Adları Üzerine Tematik Bir Sınıflandırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 656-680.
- Yayla, H. K. (2006). Gördes Ağızının Temel Özellikleri. *Manisa Şehri Bilgi Şöleni*. (29-30 Eylül 2005 Manisa), Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Kültür ve Spor Kulübü Derneği, 449-454.